

"Att orka lyssna på riktigt": Yrkesetik på HVB för ensamkommande flyktingbarn

Abstrakt

Den här studien undersöker etiska uppfattningar hos behandlingsassistenter på HVB för ensamkommande flyktingbarn. Det görs med hjälp av kvalitativa intervjuer med fyra respondenter på två olika boenden. Materialet kategoriseras utifrån de tre normativa etiska teorierna *dygdetik*, *omsorgsetik* och *dialogetik* samt placeras inom en yrkesetisk kontext. Studien ger en inblick i yrkesgruppens villkor och förutsättningar, och målar en bild av det dagliga arbetets många etiska ställningstaganden. Resultatet visar att deltagarna delar liknande yrkesetiska uppfattningar samt upplever att arbetet präglas av relationsskapande mellan personal och de boende. Enligt deltagarna bygger en god relation på ömsesidig respekt och dialog och anses vara avgörande för ett framgångsrikt arbete som behandlingsassistent.

Nyckelord

Yrkesetik, dygdetik, omsorgsetik, dialogetik, HVB, ensamkommande flyktingbarn, behandlingsassistent

Tack till

Min sambo Martina Johansson, min bror Martin Vikman, handledare Johanna Gustafsson Lundberg, seminarieledare Alexander Maurits, och samtliga respondenter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Centrala begrepp	2
1.3 Teori	7
1.3.1 Dygdetik	7
1.3.2 Omsorgsetik	9
1.3.3 Dialogetik	10
1.4 Empiriskt underlag och avgränsning	11
1.5 Tidigare forskning	12
1.6 Disposition	13
2. Metod	13
2.1 Val av litteratur och undersökningsområde	13
2.2 Intervju och urval som metod	14
2.3 Insamling av empiri och transkribering	16
2.4 Kategorisering som metod	18
2.5 Forskarens inverkan på studien	18
2.6 Etiska ställningstaganden	19
3. Analys	20
3.1 Yrkets handlingsramar och yttre styrning	20
3.2 Deltagarnas etiska medvetenhet	22
3.3 Kategorisering av material	24
3.3.1 Tema: Relation	24
3.3.2 Tema: Unikhet	26
3.3.3 Tema: Dialog	28
3.3.4 Tema: Individens bästa	30
3.3.5 Tema: Jämlikhet	32

4. Diskussion	34
5. Sammanfattning	38
Referenser	40
Bilaga 1: Intervjuguide	43
Bilaga 2: Presentationsbrev	44
Bilaga 3: Intervjuteman med nyckelord	45

1. Inledning

Under sommaren och hösten 2015 ankom rekordmånga flyktingar till Malmö.¹ Flera av flyktingarna var ensamkommande barn. I samband med den tilltagande flyktingströmmen rekryterades många behandlingsassistenter till de nyöppnade hemmen för vård eller boende (HVB) för ensamkommande barn. På grund av det stora personalbehovet började jag jobba som timvikarie på ett HVB anvisningsboende i Malmö. När jag ett par månader senare började förbereda den här studien var mitt val av studieområde självklart. Under min korta anställning mötte jag dussintals svåra yrkesrelaterade etiska dilemman, såväl vid stora dramatiska händelser som våld och självsador, som vardagliga tonårsbekymmer. Samtliga dilemman uppstod i möte mellan personal och ungdom. Med tanke på områdets känsliga och diffusa karaktär bestämde jag mig för att genomföra en kvalitativ intervjustudie.

Mina egna erfarenheter sa att yrkesgruppen stod i relativt enad front i sina moraliska övertygelser och handlingar. Med bakgrund mot personalens varierade utbildning, bakgrund och ursprung, framstod den professionella enigheten som intresseväckande. Detta inte minst med hänsyn till den komplexa och varierade yrkesgruppen. Att undersöka behandlingsassistenternas egna upplevelser av sin yrkesroll och tillhörande problemområden, konflikter och dilemman blev ett sätt att få en inblick i yrkesgruppens etiska uppfattning.

Studiens frågeställningar och syfte mår bra av förtydligande med hänsyn till den mängd områden etik innefattar. Med stöd i etablerade normativa etiska teorier ämnar studien beskriva den etik som presenteras av målgruppen och placerar sig därmed inom det område som är deskriptiv etik. Här beskrivs en viss etik utifrån den rådande normen inom en grupp eller hos en individ. Det kan också tilläggas att den etiska normen kan variera beroende på vilken nivå personalen befinner sig på inom en organisation; en avdelningschef kanske inte har samma uppfattning som en behandlingsassistent.² I studien argumenteras inte för vilket handlande som är bra eller dåligt. Inte heller försöker jag konstruera en anpassad yrkesetik för målgruppen. Undersökningens fokus är handlingar behandlingsassistenten säger sig utföra i direkt samspel med de boende, inte mellan personal eller utomstående, liksom reflektionen över dessa handlingar. Handlingen ska föregås av ett val i en etisk bjudande situation.

1 www.migrationsverket.se 2016

2 Silfverberg 1996, 59-60

Nyttan av undersökningen är flerfaldig. Den praktiska nyttan gäller företrädesvis personal och ansvariga på anvisningsboenden. Här kan inblicken bidra till reflexiva samtal och kanske ligga till grund för nya riktlinjer gällande bemötande och rutiner på de enskilda boendena genom att nya brister eller styrkor uppmärksammas. I slutändan blir nyttan ett bättre bemötande av ungdomarna och därmed självständiga individer med större möjlighet att integreras i samhället. En mer långsiktig nytta är bidraget till ökat empiriskt underlag i forskningssyfte. Även om uppsatsen som sådan inte är en forskningspublikation kan den fungera som ett nedslag och en inblick i ett område där lite forskning har gjorts och få uppsatser har skrivits.³ Studien lämnar också ett bidrag till samhällsdebatten om flyktingmottagande och integration som längre varit känslig. Bidraget blir att ge röst åt yrkesgruppen som jobbar närmast de ensamkommande barnen och som sällan hörs i media eller politik. Min uppfattning är att deras erfarenheter och upplevelser av ungdomarnas vardag är ett upplysande bidrag till debatten.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet är att få en inblick i uppfattningar om verksamhetsnära etiska frågeställningar hos behandlingsassistenter på HVB anvisningsboenden för ensamkommande barn. Vidare är syftet att placera behandlingsassistenternas uppfattningar inom ramen för vetenskapligt etablerade normativa etiska teorier.

Frågeställningar:

Hur beskriver och motiverar fyra behandlingsassistenter på två HVB anvisningsboenden i Malmö sitt agerande vid etiskt bjudande situationer i mötet med ungdomarna?

Hur kan nämnda behandlingsassistenters beskrivningar kategoriseras utifrån valda normativa etiska teorier?

1.2 Centrala begrepp

Här förklaras begrepp som har en teoretisk innebörd för studien, exempelvis etik och moral, men också mer övergripande termer som yrkesetik som snarare beskriver det vetenskapliga område

³ Baserat på sökning den 2016-03-01 via Diva, Google Scholar, LUP Student Papers, Libris, Libris Uppsök, Lovisa. Med sökord: omsorgsetik, dialogetik, yrkesetik, professionsetik, ensamkommande, HVB, flyktingmottagande, vårdetik, med mera.

studien befinner sig inom. Sådana begrepp används inte i första hand för att tolka materialet, utan för att orientera läsaren och placera studien i en kontext. Sedan förklaras termer som anvisningsboende och behandlingsassistent, nödvändiga för orientering inom respondenternas yrkesområde.

Etik och moral: Det finns nog lika många definitioner av etik och moral som det finns individer. Ibland skiljs begreppen åt och ges olika innebörd, ibland används de synonymt. Etymologiskt kommer *etik* ifrån grekiskans "ethos" (övs: sed), medans *moral* härstammar från latinets "moralis" (tidigare: "mos", övs: sed). I studien används orden synonymt för att undvika att göra ett svårt område än mer komplicerat. Ibland används dock begreppen olika i olika sammanhang, exempelvis brukar det heta "normativ etik" istället för "normativ moral" och "moraliskt objekt" istället för "etiskt objekt". Att inte följa dessa konventioner skulle troligtvis skapa mer förvirring än att använda ordet etik eller ordet moral genomgående i texten.⁴ Silfverberg (1996) menar också att försök till att använda etik som teori om moralen varit ofrukt samma och hindrat en seriös etisk diskussion. Anledningen är att fokus flyttas från handling, karaktär, motiv och begär, till vilka moraliska läror som är bäst att följa.⁵

Etik och moral handlar i grunden om att systematiskt klarlägga hur vi bör handla mot varandra.⁶ En vanlig indelning av etikens huvudområden är *metaetik*, *normativ etik*, och *tillämpad etik*. Metaetik diskuterar vad etik består av, vilka teorier etik vilar på och vilka antaganden teorierna baseras. Metaetik undersöker också hur samhälle och vetenskap påverkar uppfattningar om etik. Normativ etik försöker fastställa vad som är rätt och fel eller gott och ont genom att utforma etiska teorier och modeller. Vilka principer leder till det goda och håller oss borta från det onda? Tillämpad etik kan sägas vara en konkretisering av den normativa etikens principer på verkliga situationer. Ingen ställning tas om vad som är gott respektive ont, utan istället undersöks vad som är i praktiken. Här studeras istället vilka kopplingar som finns mellan praktik och teori och hur de har uppkommit.⁷

Etiskt bjudande situation, etisk konflikt och etiskt dilemma: Detta är tre centrala begrepp i studien. Nedan är en kort precisering och reflektion över begreppen. Gynnerstedt (1997) erbjuder två generella definitioner:

4 Tensjö 2012, 27

5 Silfverberg 1996, 17

6 Gynnerstedt 1997, 87

7 Bergem 2000, 61

En etisk konflikt uppträder, då det i valsituationer föreligger motsättningar mellan två hänsyn och det är helt uppenbart vilket av den som byråkraten bör föredra ut etisk synvinkel.⁸

Konflikten ligger i det uppenbara valet mellan ett etiskt rätt beslut, och ett uppenbart felaktigt. Exempelvis kan stöld vara ett medvetet etiskt felaktigt beslut som tas eftersom det ger stor ekonomiskt vinst åt gärningsmannen. Värdet eller hänsynen av snabb ekonomiskt vinst vägs då mot värdet eller hänsynen av allmänmänsklig trygghet och privata ägande.

Ett etiskt dilemma uppträder i valsituationer, då två hänsyn står i motsättning till varandra och det inte är givet vilket som är optimalt ur etisk synvinkel. Hur byråkraten än väljer blir resultatet inte helt tillfredsställande.. Etiska dilemman uppstår också i valsituationer, då en i sig god åtgärd leder till onda effekter och då en i sig ond åtgärd leder till goda effekter.⁹

I likhet med användandet av orden etik och moral passar också orden konflikt och dilemma sämre eller bättre i olika situationer. Verkligheten är dock så komplex att en situation sällan kan benämnas som renodlad konflikt eller renodlat dilemma. Det är dessutom näst intill omöjligt att bedöma handlingens effekter, handlingens inneboende godhet, samt vilken grupp eller individ som berörs av handlingen. Vad som är gemensamt för konflikt och dilemma är att det handlar om en valsituation där minst två olika värden, varav minst ett är etiskt, ställs mot varandra och där endast ett alternativ kan väljas. Det andra värdet kan antingen vara etiskt eller utgöras av en omständighet eller liknande.

När särskiljning av dilemma och konflikt är icke-relevant eller svår att göra i studien används istället begreppet "etiskt bjudande situation" som en sammanskrivning av de båda. En etiskt bjudande situation kan antingen bestå av ett etiskt dilemma eller en etiskt konflikt, eller en blandning av de båda.

Ett exempel på en *etisk konflikt* är ifall du får för mycket växel tillbaka när du handlar. I de flesta situationer vore det etiskt riktigt att meddela butiksbiträdet, och offra det ekonomiska värdet. I exemplet kan du inte både lämna tillbaka växeln och behålla den. Ett *etiskt dilemma* kan exempelvis uppstå när en rik affärsman omedvetet lämna för mycket kontanter till en insamling för välgörenhet. Troligtvis behöver inte affärsmannen de extra tusenlapparna, samtidigt som det vore rätt sak att uppmärksamma misstaget. Det skulle dock innebära en katastrof för insamlingens utsatta målgrupp.

⁸ Gynnerstedt 1997, 103

⁹ Gynnerstedt 1997, 104

Båda valen kan motiveras vara etiskt riktiga utifrån olika normativa etiska teorier, och ett dilemma uppstår.

Yrkesetik: Även kallat professionsetik, hädanefter benämnt som "yrkesetik". Silfverberg (1996) beskriver yrkesetik som en tillämpning av allmänmänskligt accepterade normer "...utifrån yrkesspecifika krav och förutsättningar."¹⁰ Detta gör att etiken kan se olika ut beroende på arbetsplats och övrig kontext, även inom samma yrkeskategori. Det handlar om kontextuella tillämpningar inom åtskilda grupper som tillhör samma profession.¹¹ Det finns olika kriterier som ska uppfyllas för att yrkesgruppen ska få kalla sig professionell.¹² I den här studien behövs dock ingen fördjupning i forskningen kring professionalisering eftersom termen "yrkesetik" används för att beteckna gemensamma etiska normer inom gruppen av behandlingsassistenter. Begreppet ges således ingen teoretisk innebörd, till skillnad mot de normativa etiska teorier som presenteras i nästa kapitel.

Enligt Silfverbergs (1996) forskningsöversikt ligger den här studiens användning av termen "yrkesetik" i linje med senare forskningsströmningar. Där har fokus flyttats från allmänna handlingsprinciper till en dynamisk förståelse av en etik som växer fram genom handling och som förädlas genom dialog.¹³ Eftersom min studie handlar om ett begränsat antal respondenter samt är av kvalitativ art så passar en handlingsinriktad och dialogbaserad användning av begreppet yrkesetik studiens inriktning.

Silfverberg (1996) placerar yrkesetik inom ramen för dygdetik. Hon menar att den etiska handlingen måste kopplas till en konkret situation. Det krävs en person som genom sina erfarenheter övat upp rätt dygder, exempelvis gott omdöme, för att fatta rätt beslut i en viss situation.¹⁴

Trots begreppets flytande karaktär försöker Gynnerstedt (1997) ge det en funktionsorienterad inramning. Detta gör hon genom att använda sig av Colneruds tredelade modell. Colnerud säger att yrkesetiken i huvudsak har tre funktioner:

10 Silfverberg 1996, 45

11 Gynnerstedt 1997, 103

12 Gynnerstedt 1997, 52-53

13 Silfverberg 1996, 164

14 Silfverberg 1996, 49-50

1. Utgöra ett stöd för yrkesverksamma medlemmar.
2. Skydd för klienter mot skadlig eller olämplig behandling.
3. Utgöra förtroendegrund för yrkets upprätthållande.¹⁵

För att positionera den här studien inom det yrkesetiska området förs senare en diskussion över de tre ovanstående funktionernas närvaro i materialet.

HVB: "Hem för vård eller boende". Riktat sig inte bara till barn utan även till familjer och vuxna vars behov faller inom socialtjänstens ansvarsområde. Vård och behandling sker i förening med boendet. Vistelsen är under begränsad tid och ska vara meningsfull och individanpassad. Om ett ensamkommande barn på flykt behöver omvårdnad, stöd eller fostran kan hen placeras på HVB.¹⁶

Anvisningsboende: Malmö stad är en anvisningskommun. Det innebär att kommunen har ansvar för en asylsökandes boende och omsorg under tiden asylärendet prövas. Detta till skillnad från transit-boende där den asylsökande enbart vistas i väntan på placering i en anvisningskommun.

Anvisningsboende skiljer sig också från PUT-boende, där den som fått permanent uppehållstillstånd kan bo under första tiden i landet, dock utan möjlighet till vård eller behandling.¹⁷

Ensamkommande (flykting)barn: Är en individ under arton år som söker asyl i Sverige och saknar vårdnadshavare.¹⁸

Behandlingsassistent: Arbetar med barn och vuxna med psykosociala problem, exempelvis missbruksproblematik, omsorg eller trauma, på både institution och boende. Arbetet går till stor del ut på att samtala och motivera klienten till att förbättra sin livssituation och bli en oberoende, välfungerande individ. Arbetet sker i nära samverkan med socialsekreterare, anhöriga, och olika berörda myndigheter. Det krävs i regel en treårig eftergymnasial utbildning för att arbeta som behandlingsassistent. I vissa kommuner eller privata boenden kan andra titlar användas för motsvarande befattning, exempelvis integrationspedagog.¹⁹

15 Gynnerstedt 1997, 97

16 www.ivo.se 2016

17 www.malmo.se 2016

18 www.malmo.se 2016

19 www.arbetsformedlingen.se 2016

På HVB för ensamkommande barn är behandlingsassistenten den som arbetar närmast barnen och finns tillgänglig i vardagen. Hen har ansvar för kontakt med skola, god man, socialsekreterare, vården, andra boenden, samt Migrationsverket. Arbetet sker utifrån BBIC²⁰ på samtliga boenden samt utifrån LEAN²¹ i Malmö stad där varje barn får en individuell handlingsplan som regelbundet följs upp.

1.3 Teori

Här redogörs för de valda normativa etiska teorier som används i kategorisering av materialet. Teorierna lämpar sig väl att applicera på intervjumaterialet eftersom de berör materialets samtliga områden och erbjuder en tolkning av dessa. Teorierna erbjuder också en tolkning av de värderingar och uppfattningar som framkommer i materialet. I analysen är det utifrån dessa teoretiska utgångspunkter som intervjusvaren kommer kategoriseras.

Mängden benämningar på de olika etiska teorierna vittnar om svårigheten att närma sig etik, om de många perspektiv och områden som återfinns. Utöver olika teorier om samma ämne förekommer olika termer för en och samma teori, vilket är ett naturligt resultat av lång tids forskning. Liksom fallet med professions- och yrkesetiken ovan, kan det dock försvåra orienteringen i ett redan snårigt ämne.²² Teorierna nedan har för enkelhetens skull benämnts utifrån de namn som förekommer oftast i litteraturen. I beskrivningen av dygdetik har Silfverberg (1996, 1999) varit vägledande. Rubriken omsorgsetik baseras på Bergem (2000), såväl som artiklar av Held (2005) och Noddings (2015). Redogörelsen av dialogetik bygger på Bergem (2000) och Silfverberg (1996).

1.3.1 Dygdetik

Begreppet dygdetik används i den här studien i enlighet med den aristotelisk dygdetik som presenteras av Professor Silfverberg (1996,1999), verksam vid Ersta Sköndal Högskola.

Enligt denna dygdetiska förståelse är beslut förankrade inom oss själva, i vår karaktär. Karaktären utgörs i sin tur av våra intentioner, begär, passioner, motiv och attityder. Idén är att vi under livets gång kan utveckla vår karaktär och på så sätt lära oss att utföra dygdiga handlingar. Detta sker då vi

20 "Barns Behov i Centrum": Ett centralt styrdokument för socialt arbete med barn.

21 "LEAN Production": Ett system för att effektivisera arbetsplatser.

22 Bergem 2000, 63

blir medvetna och reflekterar över våra handlingar och deras motiv. Sättet att uppnå en viss dygd är genom vanan, att bryta ett gammalt mönster och sedan skapa och upprepa ett nytt mönster. Dygden uppstår därmed ur konkret handling, inte från tanken eller abstrakta teorier. Detta innebär också att dygderna måste förvärfvas av var och en: en dygd följer inte med födelsen. Aristoteles skriver att den moraliska dygden, utöver motiv och handling, inbegriper känsla. Ett dygdigt val kräver en korrekt bedömning av situationen, samt rätt handling vid rätt tid och plats. För detta krävs känsla för kontexten, såväl som känslor för de inblandande.²³

I talet om yrkesetik görs det skillnad mellan ett officiellt antaget regelsystem, och vad som faktiskt sker på arbetsplatsen: det är två olika typer av etik. Det ena är ett tankesystem, en idé, och det andra är ett agerande, ett handlingsförlopp som ägt rum. Det växelvisa utbytet mellan idé och handling behandlas i analysens första rubrik. I huvudsak, menar Silfverberg (1996) med Aristoteles, är det erfarenheten av upprepade val som grundlägger en dygdig handling, och inte ett abstrakt regelsystem eller motsvarande.²⁴ Den här lärdomen benämner Silfverberg (1999) "praktisk klokhet"; att inte automatiskt följa fastställda normer men istället ta ställning i varje enskilt fall utifrån egen erfarenheten.²⁵

I samband med hennes avhandling om vårdbiträden sammanställde Silfverberg (1996) en lista på fyra dygder som ansågs värdefulla i arbetet med människor. Hon menar att de har ett värde även utanför hemtjänsten och kan sammanfattas som en slags social kompetens. Därför anser jag att de lämpar sig väl som inramning till samtalet om dygdetik och även övriga valda normativa etiska teorier. Silfverbergs (1996) fyra dygder är:

1. Flexibilitet: att låta klientens behov styra.
2. Lyhördhet: den kognitiva och affektiva förmågan att tolka omständigheter.
3. Dialogisk förmåga: en hermeneutisk²⁶ förmåga att kommunicera öppet och fritt för omprövning av ens uppfattningar.
4. Integritet: att utöva sina förvärvade dygder enligt de förpliktelser som hör till yrkesrollen.²⁷

23 Silfverberg 1996, 98-99

24 Silfverberg 1996, 103

25 Silfverberg 1999, 108-109

26 Hermeneutik innebär här en förmåga att dels tolka det som förmedlas utifrån dess kontext, samtidigt som åhöraren tar emot det som sägs utifrån sina egna erfarenheter. Därutöver att åhöraren reviderar sin uppfattning i sakfrågan utifrån det förmedlaren uppmärksammat och därmed ökar sin egen förståelse. Denna sammanfattning baseras på Vikström (2005).

27 Silfverberg 1996, 161

1.3.2 Omsorgsetik

Omsorgsetik och närhetsetik är två synonyma begrepp som hädanefters benämns omsorgsetik. Omsorgsetiken bygger på tanken att människan är en social varelse och yttermera avhängigt beroende av andra människors omsorg. Ingen människa klarar sig ensam: vi föds beroende av modern, och som åldringar är vi beroende av samhällets eller familjens omsorg.²⁸

Omsorgsetik kan ses som en falang inom dygdetik då personliga egenskaper och handling är centrala element. Silfverberg (1996, 1999) närmar sig exempelvis omsorgsetik utifrån sin aristoteliska dygdetik. Held (2005) ser omsorgsetik som en separat etisk teori. Hon menar att omsorgsetiken inbegriper mer än enbart dygder, ett paket av förhållningssätt och värderingar, och därmed utgör en komplett etisk teori i sig själv.²⁹ De båda författarna verkar dock inte skilja sig nämnvärt i uppfattningen om vad omsorgsetik är, utan främst hur den bör etiketteras. Likaså tas i den här studien ingen ställning till frågan eftersom omsorgsetik används som ett verktyg och inte utsätts för någon metaetisk granskning.

Vad är då kärnan i omsorgsetik? För det första ifrågasätter omsorgsetik antagandet att det finns vissa allmänt rådande etiska principer.³⁰ För det andra måste det finnas en ständigt utvecklande relation mellan två personer för att en vårdande etik ska möjliggöras; en strävan mot ömsesidighet, ett kontinuerligt utjämnande av maktobalansen.³¹ Bakom begreppet maktobalans finns uppfattningen att relationer är ojämna på ett eller annat sätt, exempelvis mellan stark och svag, äldre och yngre syskon, eller läkare och patient. Detta är en uppfattning som återkommer inom omsorgsetik.

Den för omsorgsetik avgörande relationen föds ur människans utsatthet och sårbarhet, ansvaret att hjälpa och behovet att bli hjälp hos individen.³² Etiken i sig föds ur människans känslor, som medlidande och ilska mot orättvisor. Här är det inte den abstrakta tankens etik som är vägledande, utan individers känslor som uppstår i relation med andra individer.³³

28 Held 2005, 9

29 Held 2005, 17

30 Held 2005, 4-5

31 Held 2005, 6

32 Bergem 2000, 78

33 Held 2005 3-4

Omsorgsetik erkänner känslan som en drivande kraft, till och med som premiss för moraliskt handlande. Det är dock oklart hur känslan "caring-for" leder till "caring-about". Det förstämnda är en allmän känsla av att bry sig, exempelvis hur någon bekymrar sig över en katastrof på andra sidan jorden. Caring-about är det aktiva omhändertagandet, handlingen att hjälpa en annan människa på dennes villkor och efter dennes behov.³⁴ Vägen från att bry sig till att handla kan vara lång, och blottlägger enligt mig en brist inom omsorgsetiken: hur får vi människor att faktiskt hjälpa varandra? Hos både Bergem (2000), Noddings (2015) och Silfverberg (1999) lyder svaret "empati", vilket är en psykologisk term, eller social sensibilitet, som är den motsvarande sociologiska termen. Detta anses vara en uppövningsbar förmåga eller dygd, som inte bara inkluderar en kognitiv och emotionell del, utan också en viljemässig. Den kognitiva förmågan handlar om att uppfatta och förstå den andres behov. Den emotionella förmågan innebär att ett engagemang för den andres sak skapas. Vilja är beslutet att faktiskt hjälpa den behövande. Hur viljan föds, förädlas och kopplas till övriga komponenter är dock oklart.³⁵

1.3.3 Dialoetik

Dialoetik eller diskursetik, hädanefter dialoetik, är två begrepp Silfverberg (1996) och Bergem (2000) använder för en etisk teori som kretsar kring samtal mellan två individer. Samtalet ska vara vidareutvecklande där båda parter hjälps åt att förstå varandras mening och utgångspunkt. Ett "samtal" kan ske såväl verbalt som genom kroppsspråk eller andra tänkbara uttryckssätt. Samtliga parter är involverade och tar hänsyn till den andre och syftet är att uppnå enighet. Författarna anser därför dialoetiken vara en normativ etisk teori i egen rätt eftersom den tvingar oss att lyssna på den andra och ta till oss den dennes mening.³⁶

Grundläggande för att uppnå denna dialog anser Silfverberg (1996) vara dygden "vänskap". Hon skriver att dygden vänskap innebär en relation utan förväntningar. Relationen är angenäm och man vill varandra väl för vänskapens skull. Detta i motsats till en vänskap baserad på prestation, tvång och vinstintresse, som att åberopa sitt vänskapsband för att kräva tjänster. Vänskapen ska således vara ömsesidig, där båda parter ser och uppskattar varandra för varandras skull. Vänskapen innebär också en aktiv ansträngning för att utjämna en maktobalans, exempelvis mellan behandlingsassistent och ensamkommande barn.³⁷ Vänskap som dygd skiljer sig därmed från det

34 Noddings 2015, 6, 10

35 Bergem 2000, 34

36 Bergem 2000, 66. Silfverberg 1996, 56-58

37 Silfverberg 1996, 110-111

allmänna vänskapsbegreppet eftersom det är fritt från krav och åtaganden. Ett vardagligt vänskapsband, med allt vad det innebär, skulle förmodligen betraktas som oetiskt i de flesta sociala och vårdande yrken eftersom det innebär en oprofessionell favorisering och särbehandling av klienter.

Precis som omsorgsetik kan dialogetik tolkas som en falang inom dygdetik eller som en separat normativ etisk teori. Författarna ovan representerar en delad syn, där dialogetik ses som en separat etisk teori, samtidigt som den bygger på dygden vänskap och andra personliga egenskaper eller dygder. Liksom i fallet med omsorgsetik tas i den här studien ingen ställning till det ena eller andra. Istället är det innehållet i teorin som är det viktiga, och där är samtliga refererade författare överens.

1.4 Empiriskt underlag och avgränsning

Arbetets empiri utgörs av fyra intervjuer med fyra yrkesverksamma behandlingsassistenter på HVB för ensamkommande barn. Intervju som metod används eftersom det möjliggör för respondenter att utveckla och diskutera sina erfarenheter på ett personligt sätt. Enkät svar eller digitala intervjuer³⁸ utesluts då de inte ger samma tillgång till kvalitativ data. En längre tids observationer har uteslutits på grund av metodens många svårigheter, som lång förberedelse tid, tillgång till fältet, den långa observationstiden med mera. Direkt observation av personalens agerande i svåra situationer hade annars kunnat erbjuda ett tillförlitligt empiriskt underlag i paritet med intervjuer. I denna studie är det målgruppens återberättande av och reflexion över deras agerande som utgör det empiriska underlaget, inte min egen observation av agerandet. Även officiella dokument inom verksamhet eller förvaltning har uteslutits som empiriskt underlag eftersom dessa inte säger något om individuella etiska förhållningssätt. Däremot har sådana dokument bearbetats i studiens förarbete för att få bättre förståelse för yrkets handlingsramar. Dokumenten diskuteras även med respondenterna för att klargöra deras relation till dem.

En avgränsning av respondenter är också nödvändig. Först och främst är det inte barnen, utan personalen som är fokus för studien. Bland personalen har yrkesgruppen behandlingsassistenter valts ut bland flera. Behandlingsassistenten är sysselsatt med det dagliga arbetet på boendet och finns tillgängliga för barnen dygnet runt. Denna vardagliga närhet innebär att yrkesgruppen tvingas lösa konflikter och dilemman på mycket konkreta sätt. Därför valdes yrkesgruppen framför gode

³⁸ Exempelvis via e-mail

män, socialsekreterare eller andra som har mer sporadisk kontakt med barnen. Bland behandlingsassistenterna har ingen notis tagits angående anställningsavtal³⁹, kön eller ålder.

1.5 Tidigare forskning

En avhandling som varit vägledande för studien är Gunilla Silfverbergs *Att vara god eller att göra rätt* från 1996. Hennes studie handlar om yrkesetik inom hemtjänst och empirin utgörs till största delen av intervjuer med vårdbiträden. Utgångspunkten är en aristotelisk dygdetik med vårdetik som undergren. Precis som i denna studie görs en ansats att beskriva etiken bland en yrkesgrupp som arbetar nära klienter. Avhandlingen har gett inspiration till ämnesinriktning, uppslag till intervjuområde, råd i metodförfarande och mer. I boken *Praktisk klokhet* från 1999 vidareutvecklar Silfverberg Aristoteles dygdetik. Dygderna vänskap och god dialog lyfts fram som extra värdefulla i arbetet med människor. Dessa dygder lägger även grunden för det hon kallar praktiskt klokhet: att lära utifrån erfarenhet av unika situationer och personer. Även denna bok har varit användbar tack vare dess fördjupade förklaringar och praktiskt inriktade etiska teorier.

En annan avhandling inom samma område är *Etik i hemtjänst* ifrån 1997 av Kerstin Gynnerstedt. Hon undersöker etiken som finns på olika nivåer inom offentlig förvaltning. Underlaget består av såväl intervjuer och observationer som dokument och gruppdiskussioner. En tydlig ingång är yrkesetik inom gruppen vårdbiträden; i vilken grad gruppen upplever gemensamma yrkesrelaterade frågeställningar och problem. Yrkesetik är intressant i den här studien eftersom behandlingsassistenterna saknar en gemensam utbildning och bakgrund samtidigt som de upplever många gemensamma problemställningar i arbetet. Gynnerstedt går också in på djupet i definitionen av etik och etiskt bjudande situationer, konflikter och dilemman, vilket varit hjälpsamt för avgränsning av den här studiens inriktning.

Om yrkesetik, närhetsetik och diskursetik har Tryggve Bergem skrivit i boken *Läraren i etikens motljus* från 2000. Bergem har i sina etiska studier fokuserat på läraryrket, så också i nämnda bok. Trots att läraren och behandlingsassistenten har olika yrkesroller så finns mycket gemensamt i deras ansvar för fostran och övriga arbete med barnen. Hans begrepp närhetsetik och diskursetik placerar sig inom ramen för omsorgsetik och dialogetik och har bidragit till en nyanserad förståelse av dessa två normativa etiska teorier; inte minst genom kopplingen till en annan yrkesgrupp.

³⁹ Som tillsvidareanställd, månadsvikarie eller timvikarie

Etik i arbete med människor från 2001 av Jan-Olav Henriksen och Arne Johan Vetlesen är ett djuplodat verk om yrkesetik och dess olika förutsättningar. Fokus är vårdetik i socialt arbete, pedagogiskt arbete och vårddyrken. Här undersöks samband mellan yrkesetikens utseende och dess relation till kulturella normer samt yrkespersonens individuella upplevelser och personlighet. Boken problematiserar därmed enklare framställningar av vad som utgör grunden till moraliskt handlande och även relevansen av normativa etiska teorier. Författarna refereras inte explicit i studien men har bidragit med en bakgrundsförståelse av etikområdet samt orientering inom etikforskningen.

1.6 Disposition

I nästa kapitel redogörs för studiens metod. Här tas bland annat urval, metodteknik och etiska forskningsaspekter upp. Efter metodgenomgången kommer analysen i kapitel tre. Där presenteras intervjumaterialet i form av olika teman och kategoriseras utifrån de normativa etiska teorier som presenterats tidigare. I kapitel fyra diskuteras studien och dess resultat, samt hur de kan tolkas och användas. Kapitel fem sammanfattar översiktligt studien som gjorts. I början av varje kapitel presenteras kapitlets underrubriker mer utförligt.

2. Metod

I första rubriken beskrivs det initiala skedet med att välja undersökningsområde och litteratur. Därefter förklaras intervju som metod, samt hur empirin samlades in och transkriberades. I rubrik 2.3 förklaras kategorisering som metod. Rubrik 2.4 redogör för forskarens inverkan på studien. I kapitlets sista rubrik redogörs för etiska ställningstaganden.

2.1 Val av litteratur och undersökningsområde

Som skrivs i inledningen valdes undersökningsområde utifrån mina egna erfarenheter av etiska ställningstaganden som behandlingsassistent. Utifrån de problemområden jag själv upplevt söktes tidigare forskning. Baserat på tidigare studier och litteratur valdes passande undersökningsmetoder. Utifrån de teman som framkom i bearbetningen av empirin samt tidigare forskning valdes lämpliga normativa etiska teorier. I första hand hämtas metodologi och teori från Bergem (2000), Silfverberg (1996), samt Gynnerstedt (1997).

Studiens omfattning kan tyckas snäv: fyra intervjuer med fyra respondenter på två arbetsplatser. Begränsningen har gjorts av praktiska skäl med hänsyn till uppsatskursens utrymme. En prioritering är att fokusera på ett mindre antal respondenter med öppnare frågor för att få en så detaljerad och underbyggd studie som möjligt. Hade fler respondenter valts hade studien blivit grundare och materialets reliabilitet påverkats negativt. Det insamlade materialet hade inte kunnat utnyttjas till fullo, samt resultatet blivit flytande och ytligt.⁴⁰ Prioriteringen har varit att få ett pålitligare material och en djupare insikt inom ett mindre område, framför ett osäkrare material med översiktlig förståelse och högre representationsgrad; kort sagt kvalitet framför kvantitet. Utifrån områdets förutsättningar är detta också en prioritering som förespråkas av Ahrne och Svensson (2015).⁴¹

Flera strategier har följts för att få en så fokuserad och samtidigt täckande representation av tillgänglig litteratur som möjligt. Dels har litteratur valts som befinner sig så nära min egen studie som möjligt gällande metod och undersökningsområde, exempelvis Silfverbergs (1996) intervjustudie av vårdbiträden. Dels har sökord valts från studiens samtliga områden och litteratur har sökts inom såväl omsorgsetik och dygdetik, flyktingmottagande och ensamkommande, som olika yrkesetiska områden.⁴² Detta för god representation av tillgänglig litteratur samt fler infallsvinklar från olika vetenskapliga discipliner. Exempelvis har Bergems (2000) studie av yrkesetik bland pedagoger varit en källa till återkommande referenser. Min metod att arbeta med litteraturefterforskning följer den som presenteras av Guthrie (2010).

2.2 Intervju och urval som metod

Empirin är kvalitativ och insamlad med kvalitativa forskningsintervjuer. En forskningsintervju har formen av ett samtal men med tydligare rollfördelning, struktur samt bestämt syfte. Ämnet ska vara av gemensamt intresse och ett utbyte av perspektiv ske.⁴³ Vad "kvalitativ" egentligen innebär i forskningssammanhang är vagt definierat. Ibland ställs begreppet i motsats till kvantitativ metod eller data, och ibland postulerat som "mjuk data" kontra "hård data". För att undvika en diskussion om den kvalitativa datans eller metodens karaktär används begreppet i den här studien som motsatspar till kvantitativ. Med andra ord är empirin *inte* insamlad i syfte att kvantifiera eller mäta,

40 Ahrne & Svensson 2015, 22

41 Ahrne & Svensson 2015, 31

42 Urval av sökord: Omsorgsetik; dialoetik; yrkesetik; professionsetik; ensamkommande; HVB; flyktingmottagande; vårdetik. På databaserna: Diva; Google Scholar; LUP Student Papers; Libris; Libris Uppsök; Lovisa.

43 Brinkmann & Kvale 2009, 17-18

och inte heller med metoder avsedda för sådant, exempelvis frågeformulär eller e-mail utskick.⁴⁴

Det finns nackdelar med att samla in så pass avgränsad och personlig data. Även om datan som insamlats är pålitlig, kan dess ringa mängd försvåra generalisering av det som studerats. Det skapas inte heller någon översiktlig bild av det som undersöks. Empirin blir vidare känsligare mot tillfälliga omständigheter som kan påverka resultatet, exempelvis kanske intervjuaren präglades av ett tidigare bråk med kollegorna?⁴⁵ Denna svaghet kan lyckligtvis till stor del avhjälpas genom att placera studien i relation till liknande studier. På så sätt blottläggs likheter och skillnader studierna emellan, och tillsammans skapas ett mer täckande statistiskt underlag. Exempelvis placerar sig den här studien väldigt nära Silfverbergs (1996) studie av vårdbiträden inom hemtjänsten, och de är jämförbara på många punkter.

Intervjuerna har semi-strukturerad eller blandad form, det vill säga en blandning av ostrukturerad och strukturerad. Var gränsen går mellan de olika formerna är dock svårt att fastställa.⁴⁶ Strukturdelen utgörs av förberedda frågor som ställs i en viss ordning. Den ostrukturerade delen utgörs av frågornas öppna utformning samt respondenternas möjlighet att utveckla och fördjupa sina svar. Hit räknas även mitt eget deltagande då följdfrågor ställdes i syfte att klargöra eller utveckla tankegångar, samtidigt som mitt bidrag till samtalet hölls till ett minimum. Respondenterna gavs därmed utrymme att styra samtalet i önskad riktning.⁴⁷

Att lämna frågor och intervjusamtal öppna var ett medvetet val och gjordes med hänsyn till "etikens diskursiva karaktär"⁴⁸. För att fånga innehållet i ett så komplext och mångfacetterat ämne som etik, behöver frågorna erbjuda tillräckligt med utrymme för respondenten att växla fritt mellan olika perspektiv, tankegångar och exempel. På så sätt skapas en bild av respondenternas egen reflexion och upplevelse av moral. De får också möjlighet att presentera en självbild utifrån den etik de omfamnar och eftersträvar.⁴⁹

I och med att det är deltagarnas upplevelser och konstruerade självbild som fångas i intervjumaterial bör en medvetenhet finnas om eventuell diskrepans mellan utsaga och verklighet. Denna

44 Ahrne & Svensson 2015, 9

45 Ahrne & Svensson 2015, 54

46 Ahrne & Svensson 2015, 38

47 Guthrie 2010, 119-123

48 Silfverberg 1996, 25

49 Silfverberg 1996, 82

problemställning, att det som sägs inte behöver vara det som görs, är gemensam för alla intervjusituationer och tas bland annat upp av organisationsforskarna Granberg och Ohlsson (2014) i form av begreppen *espoused theories of action* och *theories-of-use* som beskrivs närmare i diskussionskapitlet.

Under intervjusamtalen efterfrågades också exempel på det respondenterna berättade för att ytterligare lyfta fram aspekter och åsikter som svårligen formuleras i standardfraser.⁵⁰

Förhållningssätten ovan bidrar till insamling av nyanserad och rättvis empiri. Därmed kan ett syfte och en frågeställning liknande den här studiens närmas på ett rättvist sätt. Detta kan sammanfattas som en strävan efter hög relevans hos empirin i förhållande till ett övergripande syfte och ämnesområde.⁵¹

Respondenter har valts med ett så kallat tvåstegsurval.⁵² I processens första steg väljs lämplig organisation. I det här fallet valdes en organisation jag hade erfarenhet av och som låg geografiskt tillgänglig. Arbetsplatserna valdes utifrån tidigare arbetsgivares kontaktnät för lätt tillgång till fältet. Av naturliga skäl, som förklaras i rubrik 2.4, valdes arbetsplatser som jag själv inte arbetat på.

Andra steget i urvalsprocessen är yrkesgrupp och individ. Valet av behandlingsassistenter som yrkesgrupp har tagits upp i rubrik 1.5. Behandlingsassistenter på respektive arbetsplats förfrågades via intern-mail med en bifogad presentation av studien.⁵³ Totalt efterfrågades fyra intervjuer, och de fyra första som anmälde sig valdes ut för intervju. Ingen selektion kunde göras då enbart fyra individer anmälde sig inom rimligt tidsspann, och det var inte heller något som eftersträvades. Istället sågs en poäng i att välja de mest entusiastiska medarbetarna, det vill säga de fyra första som anmälde intresse, eftersom de troligtvis är mer benägna att berätta om sina upplevelser. För bättre förutsättning att få spontana och nyanserade svar skickades inte intervjufrågorna ut på förhand till deltagarna.

2.3 Insamling av empiri och transkribering

Totalt intervjuades fyra personer fördelat på två arbetsplatser. Varje person intervjuades vid ett tillfälle i ett avskilt och ostört rum på respektive arbetsplats. Genomsnittlig intervjutid var 45

50 Silfverberg 1996, 25

51 Guthrie 2010, 10

52 Ahrne & Svensson 2015, 40

53 Se "Bilaga 2"

minuter per person. Samtliga personer var okända för mig sedan tidigare. Anställningstid på arbetsplatsen varierade från ett till sex år. Samtliga deltagare hade minst treårig högskoleutbildning.

Ett visst förarbete gjordes inför intervjuerna, där jag läste på centrala dokument, information om förvaltning och arbetsplats, samt egna jobbanteckningar från min tid som behandlingsassistent.⁵⁴ Detta gjordes för att få ut så mycket av intervjuerna som möjligt. Det gjordes också för att kunna följa med i samtalet och ställa relevanta följdfrågor, samt av respekt för deltagare och yrke.

Intervjuguiden är planerad så att raka och lättbesvarade frågor gradvis ersätts av frågor som kräver mer eftertanke och personlig reflektion. Tanken är att de enklare frågorna ska starta ett bekvämt och tryggt samtal. När respondenten sedan är trygg i situationen samt har tidigare svar i åtanke ökar svårighetsgraden på frågorna. Då har ett visst förtroende byggts upp, samtidigt som en tankeprocess och associationsbana för ämnet har startats.⁵⁵

Samtliga samtal spelades in med diktafon efter tillåtelse från deltagarna. Under intervju fördes anteckning över sådant som svårligen fångas i ljudinspelning, exempelvis minspel, anspänning, stämning och miljö.⁵⁶

Det inspelade materialet har inte transkriberats i sin helhet, utan endast de passager som bedömts vara användbara för att besvara studiens syfte. När transkriberade textkroppar lyfts in som citat har de snyggats till för att höja läsförståelsen samt av utrymmesskäl. Exempelvis har hummande, upprepningar och utfyllnadsord plockats bort. Jag har dock varit noga med att behålla sådant som bidragit till ökad förståelse av citaten, exempelvis ett skratt eller tvekande "Tja du..". Att inte förvanska eller försvåra förståelsen av empirin har varit övergripande principer vid transkribering och citering.⁵⁷

Citat i uppsatstexten används för att ge en bild av respondentens unika uttryckssätt samt belysa poänger med deltagarnas egna ord, och även för att nyansera eller konkretisera min egen sammanfattning av materialet.⁵⁸

54 Som det föreskrivs i: Ahrne & Svensson 2015, 44

55 Ahrne & Svensson 2015, 45

56 Ahrne & Svensson 2015, 50

57 Ahrne & Svensson 2015, 51-52

58 Efter mall av: Silfverberg 1996, 83

2.4 Kategorisering som metod

Efter intervjuerna påbörjades arbetet med att bearbeta och sortera empirin, samt kategorisera den utifrån valda normativa etiska teorier. Stegen nedan är en översiktlig sammanfattning av empirins bearbetning och analys.

Arbetsprocessen var följande:

1. Lyssna igenom materialet upprepade gånger för att få en uppfattning om innehållet.
2. Transkribera passager som ansågs ha ett etiskt belysande innehåll, vilket var ungefär två tredjedelar av den totala empirin.
3. Analysera genomgående teman hos varje respondent.⁵⁹
4. Jämföra respondenternas teman och identifiera gemensamma eller avvikande sådana.⁶⁰
5. Sammanställa gemensamma teman för en översiktlig bild av materialet.
6. Granska innehållet i varje tema och hitta en passande normativ etisk teori att kategorisera det utifrån, det vill säga en teori som berör temats innehåll och erbjuder en tolkning av det.
7. Välja ut representativa citat från materialet att använda i uppsatstexten.

2.5 Forskarens inverkan på studien

Mina erfarenheter som individ influerar både valet av undersökningsområde och utformningen av intervjufrågorna. Egna upplevelser av etiska konflikter i arbetet som behandlingsassistent, tillsammans med vald litteratur, inspirerade utformningen av intervjufrågorna. Erfarenhet av fältet möjliggör finjustering och kontextuell anpassning av teoretiska ramverk och andra författares tidigare forskning i formulerandet av intervjufrågor och liknande. Undersökarens erfarenheter kan vara både en tillgång och ett hinder för undersökningen. Erfarenhet blir en tillgång då undersökaren är medveten om egna förutfattade meningar och är beredd att revidera dem. I motsatt fall påverkar det undersökningens pålitlighet negativt. I enlighet med denna devis har jag försökt använda min egen erfarenhet för att konstruera igenkännbara exempel inför intervjuerna, ett träffsäkert språkbruk och relevanta intervjufrågor. Frågorna har varit öppna och samtalet har i största möjliga mån hållits värderingsfritt och utan inblandning av mina åsikter.⁶¹

59 Se "Bilaga 3"

60 I det här fallet identifierades inga avvikande teman

61 Jämför: Silfverbergs 1996, 26-28

Även språket och intervjusamtalen präglas av egna erfarenheter. Med det sagt har inte syftet varit att "smälta in" på fältet eller "kamouflera" mig till kollega. Tvärtom har denna medvetenhet gjort att ett neutralt och passivt bemötande eftersträvats där respondenten får möjlighet att tala i lugn och ro, utan avbrott eller förmaning. För att uppnå detta valdes alldagliga kläder, och jag förde mig och talade som "vem som helst", varken som kollega eller akademiker. Detta för att undvika att uppfattas som för nära eller för distanserad. Det ena fallet kan leda till att respondenten talar mellan raderna och därmed ger svårtolkad data, och det andra fallet att respondenten blir osäker eller inställsam och säger vad hen tror att jag vill höra som undersökare.⁶²

Trots ansträngningar att medvetandegöra åsikter och ställningstaganden och förhålla sig kritiskt till dessa, är det omöjligt för forskaren att uppnå total objektivitet.⁶³ Kanske är en mer ödmjuk och konstruktiv utgångspunkt att se forskaren som medproducent av studiens data. Med det menas inte att forskaren besvarar sina egna forskningsfrågor, utan snarare sätter ramar för vilken typ av data som insamlas, samt hur den läses. Detta sker genom val av område och inriktning för studien, samt val av litteratur och teorier för analys. Detta betyder inte att datan blir relativ, men att den producerats under särskilda förutsättningar. På ett mer subtillt plan påverkar också forskarens förförståelser och erfarenheter hur data insamlas, beskrivs och tolkas.⁶⁴

2.6 Etiska ställningstaganden

En uppsats på grundnivå omfattas inte av *Etikprövningslagen*.⁶⁵ Trots detta har hänsyn tagits till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.⁶⁶ Utöver det tillkommer egna etiska ställningstaganden, varav samtliga lyfts fram nedan.

Ansvarig chef på respektive arbetsplats blev informerad om studien och dess syfte och gav sitt godkännande. Ett presentationsbrev av studien med tillhörande intervjufrågan skickades ut. Brevet informerade eventuella respondenter om deltagandets förutsättningar och vad som kunde förväntas.⁶⁷ Innan intervju och innan inspelning informerades deltagaren om studiens

62 Guthrie 2010, 126

63 Åtminstone enligt en postmodern, hermeneutik förståelse

64 Ahrne & Svensson 2015, 20

65 Enligt: Etikprövningslagen 2§

66 Ahrne & Svensson 2015, 29

67 Se "Bilaga 2"

konfidentialitet, det vill säga att materialet inte kommer delas till tredje part eller användas i kommersiella syften. Deltagaren informerades även om att inspelningarna enbart skulle höras av mig och destrueras efter genomförd studie, samt att såväl deltagare och arbetsplats, som eventuellt omnämnda lokaler eller personer kommer anonymiseras. Av informationen framgick att deltagare deltar på frivillig basis och kan dra sig ur eller välja att inte svara på frågor. Respondenterna fick också välja tid och plats för samtalet. Samtliga punkter ovan är viktiga för deltagares och berördas säkerhet och integritet, samt för svarens validitet, det vill säga att svaren är sanningsenliga och speglar respondentens åsikter.⁶⁸ En högre validitet i materialet uppnås då respondenten känner trygghet i situationen, får ett professionellt och tillitsfullt bemötande och vet om sin anonymitet. Därmed undviks, så gott det går, att respondenten svarar undvikande eller utelämnar information på grund av att hen upplever frågor som pinsamma, privata eller känsliga.⁶⁹ Känner exempelvis inte respondenten till sin anonymitet kanske hen utelämnar information av rädsla för vad kollegorna ska tycka.

3. Analys

Analysen börjar med en kort redogörelse för de yttre ramar och omständigheter respondenterna förhåller sig till i sitt arbete. Under rubrik 3.2 målas en bild av behandlingsassistenternas uppfattning och relation till begreppen etik och moral. I rubrik 3.3 presenteras intervjumaterialet tematiskt och kategoriseras utifrån de normativa etiska teorier som presenterades i kapitel 1.

3.1 Yrkets handlingsramar och yttre styrning

Det finns två faktorer som begränsar behandlingsassistentens agerande i etiskt bjudande situationer, en slags "normativ inramning".⁷⁰ Den första faktorn är individens egen utbildning, bakgrund och personlighet. Den andra faktorn är styrande dokument och lagar, i det här fallet BBIC, men också personuppgiftslagen (PUL) och socialtjänstlagen (SOL).

Yrkesrollen formas av tidigare erfarenheter samt olika förutsättningar. Trots klara förhållningsregler för verksamheten och en personlig moralisk kompass kan tvivelaktiga tolkningar göras av en situation. En behandlingsassistent med socionomutbildning kommer tolka ungdomars behov annorlunda än den som läst mänskliga rättigheter eller socialantropologi. Beroende på personalens

68 Ahrne & Svensson 2015, 43. Guthrie 2010, 16-18

69 Guthrie 2010, 10

70 Silfverberg 1996, 73

ålder eller kön får de olika bemötande, och agerar själva olika på grund av skiftande livserfarenhet.⁷¹ I det här undersökningen finns inte tillräckligt med underlag för att dra några slutsatser utifrån personalens bakgrund eller liknande. Istället ska denna diskursiva förståelse fungera som en fond inför redogörelsen och analysen av materialet.

Att personliga faktorer påverkar arbetet är något som respondenterna själva uttrycker: "*Det [förhållningssättet] förändras lite efter hur personalgruppen förändras*".

Respondent 2 förklarar: "*Den [etiken] ser olika ut för alla. Mycket vad man varit med och vad man själv upplevt som definierar vad man själv tycker är rätt och fel.*"⁷²

Liksom för övriga yrkesgrupper begränsas och styrs behandlingsassistentens handlande av samhällets normer, politiska beslut, lagar och policys. Dessa är oftast formulerade som allmänna krav och förpliktelser, och det är upp till yrkesgruppen och i slutändan individen att anpassa till situationen.⁷³

Det är i första hand styrdokumentet BBIC som vägleder behandlingsassistentens bemötande och arbete med ungdomarna. Tre av arbetets fyra respondenter betonar BBICs inflytande på frågan om vilka dokument och policys som reglerar verksamheten. Socialstyrelsen beskriver BBIC:

*BBIC ska stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och unga. BBIC utgår från barnets behov och ger den sociala barn- och ungdomsvården en enhetlig och evidensbaserad struktur för handläggning, genomförande och uppföljning. BBIC är anpassat efter socialtjänstens regelverk, men beskriver i första hand ett arbetssätt. Den ger inte en heltäckande beskrivning av krav som ställs på handläggning och dokumentation i socialtjänsten.*⁷⁴

Socialstyrelsen beskriver BBIC som en arbetsbeskrivning för rutiner och struktur kring handläggningsärenden. Men utdraget säger också att BBIC ämnar stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och unga. Detta skvallrar om en bakomliggande etisk dimension i arbetssättet, vilket respondent 4 berättar om: "*En socialsekreterare skriver en vårdplan, och då utgår man från något som heter BBIC. Och då utgår man från ett antal behovsområden. Man*

71 Bergem 2000, 87

72 Respondent 2

73 Bergem 2000, 86

74 www.socialstyrelsen.se 2016

anpassar det lite efter ålder, men det kan vara allt från hälsa, psykiskt mående, skolgång, fritidsintressen, identitet."⁷⁵

Att utifrån ett dokument arbeta med personliga områden som identitet och psykisk hälsa innebär att dokumentet kommer influera agerandet i etiskt bjudande situationer. Därför är en sådan uttalad normativ inramning viktig att vara medveten om vid läsningen och tolkningen av intervjuvaren.

Ett annat exempel på yttre styrning ger respondent 2: *"Jobbar också mycket enligt miljöterapi. Det handlar om att inte ta ansvaret från individen utan man lägger tillbaka ansvaret på individen, men man stöttar och gör saker tillsammans istället för att göra saker åt dem.*"⁷⁶

Liksom BBIC sätter miljöterapi klara moraliska värden för verksamheten. Även systemet LEAN, som i grunden är ett system för att kostnadseffektivisera industriell massproduktion, ges en moralisk innebörd: *"Att verkligen se. Och det är något vi också jobbar medvetet kring, i LEAN arbetet. Att varje barn får minst 15 minuter. Att varje barn får uppmärksamhet. Vi pratar utifrån BBIC, skola, hälsa och liknande. Men oftast handlar det om skolan, kompisar och så.*"⁷⁷

Citatet illustrerar en väv där det ena arbetssättet samverkar med det andra. Här blir LEAN ytterligare ett förhållningssätt som tillsammans med BBIC och övriga dokument vävs in i den moraliska ramen för behandlingsassistentens yrkesutövning. Citatet visar också hur rent funktionella arbetsprocesser kan skapa moraliska värden i verksamheten. Kanske är det svårt att dra tydliga skiljelinjer mellan praktiska värden, såsom organisationsplanering, och mer moraliska värden som synliggörande, eftersom dem är tätt sammanvävda.

3.2 Deltagarnas etiska medvetenhet

Behandlingsassistenterna har förfrågats hur de själva definierar etik och moral, vilket gjordes av flera anledningar. Dels skapas en bättre förståelse av deras intervju svar och person när vi vet vad individen lägger för innebörd i begreppen. Dels blir det lättare att uttolka vad personen faktiskt

75 Respondent 4

76 Respondent 2

77 Respondent 1

menar "mellan raderna" eller implicit när hen talar om etiska dilemman eller konflikter. Dessutom ges en illustration av deltagarens förhållande till begreppen baserat på hur välutvecklad deras definition är. Svarar en respondent att hen aldrig reflekterat över begreppen så indikerar det att personen inte ägnar så mycket tid åt etiska frågor, åtminstone inte på ett teoretisk plan.⁷⁸

Behandlingsassistenternas uppfattning om etik går från oreflekterad till genomtänkt: *"Det är inget som jag faktiskt tänkt på, om jag ska vara ärlig. Det är jättesvårt. Jag har ingen aning just nu faktiskt."*⁷⁹

Respondent 1 visar en förenklad bild: *"Etik handlar mer om, mer, hmm, abstrakt på något sätt, vad som är rätt. Medans moral, är mer såhär, mina handlingar, att jag agerar moraliskt. Att jag tycker etiskt sätt tycker det är fel att slåss, men jag kanske ändå agerar på ett sätt som är emot min etik."*⁸⁰

Respondent 4 har en relativt komplex förståelse av etik som tar hänsyn till kontext och person:

*Moral för mig är ju liksom en, en form av upplevelse av vad som är rätt respektive fel, eller bra respektive dåligt. Och den uppfattningen kanske skiljer sig utifrån dina upplevelser, din religion eller var du befinner dig i världen, på grund av olika faktorer; tänker jag, förändras också uppfattningen om vad som är rätt och fel. Etik tänker jag, är mer funderingen över vad som är rätt och fel, över moralen.*⁸¹

Respondent 2 skiljer sig från de andra genom att presentera en intuitiv förståelse utan särskiljning av etik och moral. Liksom i sistnämnda citat ingår en kontextkänslighet: *"Jag ser det som någon slags inre guide, som ska vägleda en i olika dilemman och så. Och den ser olika ut för alla. Mycket vad man varit med och och vad man själv upplevt som definierar vad man själv tycker är rätt och fel."*⁸²

Detta visar att hälften av gruppen gör en tudelning mellan etik och moral. Här är etik en tanke eller abstraktion av moralen, ens egen upplevelse av rätt och fel eller en handling i enlighet med denna upplevelse. Gruppens reflektion över etik utgör en glidande skala från helt oreflekterad till genomtänkt. Tre av respondenterna lutar sig till viss del mot en skolboksdefinition⁸³ av etik och

78 Jämför Gynnerstedt 1997, 107-110

79 Respondent 3

80 Respondent 1

81 Respondent 4

82 Respondent 2

83 Liknande den i rubrik 1.2

moral, medan en svarar intuitivt eller utifrån känsla. Hälften av gruppen har också en förståelse av etik som kontextkänslig och påverkad av erfarenhet och personlighet.

3.3 Kategorisering av material

I genomgång av intervjuerna framkommer fem teman som är gemensamma för alla fyra respondenter och som i helhet sammanfattar den etik de ger uttryck för. Anmärkningsvärt nog framkommer ingen avvikande uppfattning i materialet, varför inga avvikande teman eller uppfattningar framställs i redovisningen nedan.

Teman som framkommit är:

- *Relation.*
- *Dialog.*
- *Jämlikhet.*
- *Individens bästa.*
- *Unikhet.*

Varje tema förklaras i respektive underrubrik och belyses med utdrag ur intervjuerna. Temat kopplas sedan ihop med valda normativa etiska teorier, vilket gör att materialet kategoriseras och konkretiseras samt placeras i en etisk kontext och en etablerad vetenskaplig diskussion.

3.3.1 Tema: Relation

Vikten av att etablera och upprätthålla relationer med ungdomarna betonas starkt: *"Det handlar ju mycket om att bygga relationer med barnen."*⁸⁴

Relationer byggs på ömsesidig respekt: *"Respekten lägger ju grunden för hela boendet. Visar vi upp ett respektlöst beteende eller bemötande, så kommer det smitta av sig väldigt fort. Och då kommer det bli tufft, tråkig attityd och sådär. Det lägger liksom ribban för en framtida relation."*⁸⁵ Citatet visar att det finns en tanke bakom respekten och relationen, nämligen att upprätthålla en god miljö på boendet.

84 Respondent 1

85 Respondent 4

Relationer är även viktigt för att kunna arbeta med ungdomarna rent generellt: *"För att kunna uppfostra ungdomarna måste man ha en ömsesidig relation, ömsesidig förtroende, ömsesidigt respekt, och det tar tid att bygga upp. Det har man inte per automatik för att man är personal här".*⁸⁶

Relationsskapandet fyller flera syften. Dels för boendemiljön, dels för arbetsmiljön, för att underlätta arbetet, samt för ungdomarnas skull:

*[Jag: varför är det viktigt med en bra relation?]: För att vi ska kunna jobba med dem. För att dem ska kunna må bra också. För allas skull egentligen, för både personalen och ungdomen. Om jag kommer och säger: det är det här som gäller! Varför ska han lyda mig? Får man bra relation skapar man ju respekt också sinsemellan.*⁸⁷

Respondenterna är ense om att deras roll som personal inte är tillräcklig för att kunna arbeta med ungdomarna på ett bra sätt, det krävs alltid någon form av relation: *"Det handlar om relationsskapande, och det är det viktigaste vi gör här. Lyckas man bygga en relation med en ungdom, så tjänar vi mycket på det, för vi får mycket tillbaka. Arbetet kommer bli lättare med den ungdomen."*⁸⁸

Relationerna ska inte förväxlas med allmän god stämning eller att personal är kompis med ungdomarna. Relationen baseras på förtroende, respekt och ömsesidigt utbyte i form av handling och samtal. Oberoende av ungdomens personlighet eller anspänning i relationen kan denna typ av relation skapas:

*Även om den har hatat mig, sen när det här hatet går över. Att det inte behöver vara negativt för relationen, för sen uppstår något annat. Det kanske inte är att man tycker väldigt mycket om varandra, men något typ av förtroende. Dem kan ha hatat mig jätte-mycket, men ändå tagit till sig det jag säger, ändå har lyssnat på mig, och haft tillräckligt mycket respekt för att göra som jag säger. Samtidigt måste man ju ha någon typ av relation med ungdomen för att kunna sätta gränser. Så det är klart att man ska anstränga sig för att få en positiv relation med ungdomen. För typ vissa ungdomar som har en så här: jag vägrar diska, jag vägrar det och det. Att det är viktigt att bryta det, även om den ungdomen är jätte-obekväm så måste man ändå försöka bjuda in honom till trevliga dialoger också, annars blir det liksom omöjligt att ha någonting att stå på.*⁸⁹

86 Respondent 2

87 Respondent 3

88 Respondent 4

89 Respondent 2

Vidare finns en uttalad professionell inställning till relationsskapandet: *"Så mycket är beroende på om du har en bra relation eller inte till barnen. Dels ska du bygga en relation, att dem får ett förtroende för oss som personal. Samtidigt ska du inte komma för nära, att du ska ha någon sorts professionalitet, att du ska vara personlig, men inte privat."*⁹⁰

Gränsdragning mellan personlig och privat relation möjliggör upprätthållandet av professionalitet. Detta möjliggör ett effektivt arbete med ungdomarna, samtidigt är det grunden för förtroendet ungdomarna känner mot personalen, exempelvis genom att ingen särbehandlas:

*Att under tiden man försöker skapa relation till dem, liksom drar den linjen, att jag är personal och du är ungdom, vi är inte kompisar. Du kan alltid vända dig till mig, vi kan göra aktiviteter; gå ut och gå i parken, men jag är fortfarande personal. Om man får en sådan privat relation kan det skapa problem i arbetet, vi har flera ungdomar här; och det kan upplevas av andra att man favoriserar någon, och det ska vi inte göra."*⁹¹

Uttalandena ovan kategoriseras som omsorgsetik. Uttalandena handlar om en kontinuerlig relation som involverar känslor, baseras på konkret agerande och social sensibilitet. Temat bjuder in till tolkning utifrån en dygdetisk förståelse då uttalandena överensstämmer med den aristoteliska dygdetik som presenterats. Relationerna som nämns bygger på kontinuerlig handling, enskild bedömning och känslomässig involvering, vilket är dygdetikens hörnstenar. Det går också skymta två av de fyra dygder som krävs i arbetet med människor, nämligen lyhördhet och integritet. Lyhördhet framkommer eftersom relationsskapandet kräver förmåga att läsa av omständigheter hos både individer och omgivning. Integritet finns i den professionella distans som inarbetas i relationen: att lyckas balansera mellan respekt, tillit, privat och personlig.

3.3.2 Tema: Unikhet

Temat "unikhet" är hos respondenterna att se både individer och situationer som unika, olikartade: *"Att man ser varje ungdom som en individ och inte bara som en placering här, utan man lyssnar, man är nyfiken på individen. Oavsett hur belagda vi är i personalstyrkan oavsett vilken målgrupp vi har, tror jag det är viktigt att man ser individen och uppmärksammar ungdomarna som är här."*⁹²

Såväl händelser som ungdomar är särskilda och olikartade och kräver olika insatser: *"Det kan vara väldigt olika. Hur vi ska se på saker och ting. Hur vi ska handla i en speciell situation. Men det kan*

90 Respondent 1

91 Respondent 3

92 Respondent 2

vara svårt att göra för det är så olika hela tiden."⁹³

Särskild vikt läggs vid att förstå och sätta sig in i ungdomens unika situation: *"Det beror ju på hur ungdomarna är, hur länge de ska va här, hur gamla de är, vart de själva ligger."*⁹⁴

Bemötandet anpassas efter individens särskilda förutsättningar: *"Om någon individ beter sig avvikande försöker jag tänka att det finns en anledning till att individen beter sig så här. Dem är under stress och press.. Gud vet vad dem har flytt ifrån. Det här är människor som varit igenom jättemycket saker."*⁹⁵

Respondent 4 utvecklar tanken:

*Sen också att se till hela individen. Vad har den här individen varit med om tidigare? Att ha någon form av symptom-tolerans kallar jag det. Vi har ju alla med oss nått i bagaget, kanske svårt missbruk, sett någon i familjen blivit avrättade. Och se att det finns en anledning till att det här beteendet finns, och hur bemöter vi det? Så bemötandet är jätteviktigt.*⁹⁶

Angreppssättet för att bemöta unikheter är ett prövande arbetssätt där nya metoder testas och utvärderas kontinuerligt: *"Tja du, vi kommer väl fram till nån ting, sen provar vi det helt enkelt."*⁹⁷

Detta sker både inom arbetsgruppen, på arbetsplatsen och på individnivå: *"Med tiden har jag väl hittat mer sätt. Det kan ju vara från person till person. Det finns ju inte ett sätt som alltid fungerar, utan man måste känna av. Utan det är ju mer en känsla själv."*⁹⁸

Citatet ovan nämner egenskapen som krävs för arbetssättet, nämligen känsla: att känna av situationen och individen för att få en uppfattning om lämpligt tillvägagångssätt. Som arbetsredskap får därmed känsla företräde framför tanke: *"Man tänker inte så jättemycket, man går på själva känslan tror jag."*⁹⁹

93 Respondent 3

94 Respondent 1

95 Respondent 2

96 Respondent 4

97 Respondent 4

98 Respondent 1

99 Respondent 3

Liksom föregående tema kategoriseras "unikhet" under en dygdetisk och omsorgsetisk förståelse. Att se varje situation och individ och anpassa handlandet därefter är centralt i dygdetik. Det prövande, konkreta handlandet är också en dygdetisk förutsättning, liksom känslan som involveras i bedömningarna. Uttalandena ger en fingervisning av två av de fyra specifika dygderna, nämligen flexibilitet och lyhördhet. Lyhördheten krävs för att känna in och uppfatta det unika. Flexibiliteten anpassar insatserna efter unikheten. Den omsorgsetiska aspekten utgörs av det känslbetonade angreppssättet, den sociala sensibilitet som krävs för att läsa av unikheten, samt det konkreta handlande som följer.

3.3.3 Tema: Dialog

På boendena finns flera forum för ungdomarna att ventilera åsikter och problem. Alla ungdomar har även en personal som är särskilt ansvarig för just dem:

Alla har kontaktperson i personalen, där dem kan ta upp saker med. Sen har vi husmöten tillsammans med alla som bor [här]. Sen har vi rums-möten med dem som bor tillsammans på rummet. Så det finns ganska många sådana forum där dem kan ta upp saker. Sen brukar det bli mer så att dem tar upp det direkt med något. Oftast något som de kanske känner mer förtroende för.¹⁰⁰

Förutom att ungdomarna kan ventilera saker till personalen, tar personalen upp frågor med ungdomarna:

Sen måste det ju förmedlas också, till ungdomarna. Vi kan ju inte bara sitta och hitta på saker. Då har vi något som heter bomöte, där vi samlar alla ungdomar och personalen och så sitter man och snackar helt enkelt. Då berättar vi vad vi kommit fram till, och ungdomarna kanske har en egen lösning: - Jaha, då testar vi det då! Så man hela tiden blandar in dem så mycket som möjligt. Inom vissa ramar! Ibland kan dem få bestämma vissa saker själv, så länge det fungerar. Det här är ju något som angår deras boendemiljö.¹⁰¹

Här finns ett ömsesidigt utbyte av idéer och åsikter som ventileras i vardagliga samtalsformer. Även om personal har officiell rätt att verkställa beslut lyfts frågor med ungdomarna. Det finns en beredvillighet att testa deras lösningar, så länge det inte går ut över verksamheten. Ska något ändras i verksamheten diskuteras det med ungdomarna eftersom det påverkar deras hem och livsföring. Även privata problem mellan ungdomar, eller mellan personal och ungdom, ventileras:

Det kallar vi konflikter, två människor som tycker olika. Och det diskuterar vi ju. Det kanske låter jätteståigt, men det är jätteviktigt här. Men det är inte så fånigt, för ser man på vårt klientel, dels är många tonåringar, och bara det är jobbigt, men sen så har många extrema trauman. Så vi har ju konstanta diskussioner, men

100 Respondent 1

101 Respondent 4

*samtidigt känns det så naturligt att dem finns. Det viktiga är ju att vi står tillsammans, och visar att vi är en del av en vuxenvärld som inte bara ändras, utan ska vi ändra något så måste vi prata om det.*¹⁰²

En kommunikation mellan samtliga parter där alla lyssnar och blir hörda anses viktig, samt att lösa problem som uppstår genom kommunikation istället för våld: *"Att vi är tydliga med det, att vi löser inte problem på det viset. Vi kan boka in tolk och prata i flera timmar om det är så, att vi kommunicerar, men inte det här utagerandet."*¹⁰³

Detta är en gemensam aktivitet där alla deltar på samma villkor och ingen lämnas utanför. Mer än husfriden eller ungdomarnas privata relationer står på spel. Det handlar om respekt för individen och situationen:

*De måste kanske inte tycka om varandra, men ni måste visa respekt och bo tillsammans på samma boende. Och att vi gör det tillsammans, så inte den enda ungdomen kommer och säger: varför säger ni bara till den andra och inte mig? Och att de får säga sitt till varandra, utan att det blir bråk, att de sitter och lyssnar. Inte det här bara ord mot ord. Kommunikation är det viktigaste jag väl säga. Både mellan personal och personal och mellan ungdomarna.*¹⁰⁴

Denna avgörande respekt genomlyser behandlingsassistentens hela arbete. I dialog finns en strävan att se och lyssna på individen, att engagera sig i ungdomens sak, för ungdomens egen skull: *"En slags respekt för barnen, ett engagemang för dem, att bry sig på riktigt. Detta är ett jobb, men samtidigt är det människor vi jobbar med. Om man frågar något, att orka lyssna på riktigt."*¹⁰⁵

Som temats rubrik hintar kategoriseras det som dialoetik. För det första finns grundförutsättningen för dialog i och med mängden forum och möjligheten till spontana samtal. Samtalen är ömsesidiga, där både personal och boende får möjlighet att ventilera idéer och förslag. Det finns en inlyssnande sida i dialogen, en uppmärksamhet och ett intresse för individen bakom samtalet som möjliggörs genom ömsesidig respekt och en etablerad relation individer emellan.

Dygden vänskap, som enligt Silfverberg (1996) möjliggör dialoetik, är svår att urskilja i materialet. Enligt min mening är det svårt att applicera begreppet vänskap på en professionell relation. Det framgår att dialogen som lyfts fram i materialet är exempel på dialoetikens aktiva maktutjämning. Däremot är det svårt att räkna bort visst egenintresse, tvång eller förväntningar

102 Respondent 4

103 Respondent 3

104 Respondent 3

105 Respondent 1

eftersom organisationen har inbyggda syften; båda parter är där av en anledning. Min tolkning är att det handlar om en nivåskillnad. Särskiljer man rollen som personal och asylsökande samt omgivande kontext från dialogen i sig, så kan den uppfylla Silfverbergs (1996) kriterier för dygden vänskap. Det vill säga att dialogen lyfts ur sin kontext och isoleras till en separat handling. Hur pass användbar en sådan förståelse är kan dock diskuteras.¹⁰⁶ Min bedömning är, trots tveksamheterna ovan, att temat är ett exempel på dialogetik.

3.3.4 Tema: Individens bästa

"Individens bästa" är att alltid arbeta för ungdomens väl, vilket innebär att göra ungdomen så självständig och oberoende som möjligt: *"Det är nog mycket långsiktigheten, att de ska kunna bli självständiga, att det är det bästa för dem. Och att det jag ser är deras bästa, jag är ju här för deras skull, inte för min skull."*¹⁰⁷

Eget ansvar anses vara metoden för att uppnå självständighet. Att hjälpa ungdomen med saker hen själv klarar av anses att stjälpna snarare än att hjälpa: *"Man gör inte riktigt ungdomen en tjänst. Så det handlar mycket om att lägga tillbaka så mycket ansvar som möjligt på ungdomen, för att de ska klara sig själv, och integreras i samhället."*¹⁰⁸

Här krävs att personalen tydligt visar syftet med sitt arbete: *"Att vi visar: vi är inte här för att plocka undan efter er, utan vi är här för att hjälpa er. Detta här gör vi för din egen skull, för att du ska bli självständig."*¹⁰⁹

Det handlar om samhälleligt och praktiskt oberoende, att göra individen till en välorienterad samhällsmedborgare med egen handlingskraft:

*För mig är det viktigt att kunna förbereda dem för det livet som är efter det här boendet. För här kan vi vara pyssliga och omhändertagande också, men det är inte att göra dem en tjänst. Exempelvis om vi ringer till skolan, att de är med, sitter med: kom så ringer vi tillsammans! Att de lär sig hur man ringer och sjukanmäler sig. Hur man kan orientera sig i samhället och så vidare."*¹¹⁰

106 En kritik som kanske bäst riktas mot dygdetik generellt.

107 Respondent 1

108 Respondent 2

109 Respondent 3

110 Respondent 3

Här krävs praktisk handling och vägledning där ungdomen får pröva sig fram: *"Och det är ju stegvis liksom: vi gör detta tillsammans nån gång, sen får du göra det själv. Och det är det jag tycker är det roliga i jobbet: att man kan följa utvecklingen."*¹¹¹

Upprepad handling är processen mot individens självständighet, och kräver omdöme och känsla av personalen: *"Vissa av ungdomarna behöver mer stöd än vad andra behöver, och då måste man ju på nått sätt ge dem det, utan att ta ansvaret ifrån dem. Vissa behöver att man följer med dem fler gånger, och där är ju gränsen svår: när gör man dem en björntjänst?"*¹¹²

Liksom i behandlingsassistenternas övriga arbete krävs professionell distans till ungdomarna, samtidigt som balansen mellan förtroende och egenansvar upprätthålls. Utöver den samhälleliga självständigheten vill personalen bygga en personlig trygghet och positiv självbild hos ungdomarna: *"Balansen, att inte komma för nära. För deras skull. Jag kommer inte finnas i deras liv för alltid. Men samtidigt behålla deras förtroende medans dem här här. Men en dag ska de ju åka härifrån, och då måste dem ju vara trygga i sig själva och inte vara beroende av mig som person."*¹¹³

Som övriga teman är "individens bästa" sammanvävt med övrigt material. Det är lätt att föreställa sig den ömsesidiga relation som krävs för att lyckas inspirera ett ensamkommande flyktingbarn till att bli en trygg och självständig individ med egen handlings- och beslutsförmåga, samt inkännandet och lyhörtheten som krävs för att skapa en bild av ungdomens unika behov och särskilda förutsättningar.

Med detta sagt vill jag kategorisera temat som både dygdetik, omsorgsetik och dialoetik. Motiveringen liknar den från föregående teman. Kort sagt kan arbetet mot självständighet förklaras utifrån dygderna eller förmågorna personalen uppvisar i sitt arbete. Här uppfyller temat samtliga kriterier som nämnts tidigare. Omsorgsetik återfinns i den inkännande och känslobaserade handlingen. Motiveringen för dialoetik är samma som i föregående tema, att arbetet mot individens bästa är en aktiv maktutjämning. Samtidigt är temat "individens bästa" i högre grad frikopplat från de eventuella krav, förväntningar och vinstintressen som diskuterades i förra temat.

111 Respondent 1

112 Respondent 2

113 Respondent 1

3.3.5 Tema: Jämlikhet

Temat kallas för "jämlikhet" istället för "konsekvens" eller "rättvisa". Anledningen är att läsaren lätt kan förknippa sistnämnda begrepp med de normativa etiska teorierna med samma namn.

Deltagarna ansåg att ett gemensamt problem förekom på arbetsplatserna: *"Enligt egen erfarenhet så dem som syns eller hörs mest, som tar mest plats. Som det kanske är mycket problematik kring som får mest uppmärksamhet. Men de som sköter skolan, och gör allt som de ska, får mycket mindre uppmärksamhet i regel."*¹¹⁴

Problemet uppstår när ungdomar behandlas olika: *"Det beror på vem som är i tjänst. Tyvärr är det lite så. Ibland kan det sluta lugnt och fint, eller väldigt dramatiskt!"*¹¹⁵

Att personal är olika som personer och har olika åsikter anses vara eftersträvansvärt om det inte går ut över ungdomarnas trygghet: *"Så det kan se helt olika ut. Och det är ju bra om det finns olika i en grupp. Men samtidigt så måste det finnas ett typ av gemensamt förhållningssätt, att det ska bli en förutsägbar vardag för dem, att det inte beror helt på vilken personal som är det här dan."*¹¹⁶

När personalens beteende är inkonsekvent hotas ungdomarnas möjlighet att bli självständiga individer:

*Ungdomarna vill ju gärna att vi kör dem hela tiden. Jag vill inte att vi gör det, utan vi tar istället bussen tillsammans. Vi visar dem: så här ska du göra, så vet du nästa gång hur du ska ta dig dit. Till exempel när de väntar till sista sekund på ett viktigt möte, det kanske är 15 minuter tills dem ska vara där. Då snackar vi så här: kanske om det är ett viktigt möte, vi kan köra dem. Nästa gång kommer de och kör på det här igen: Jag har inte kommit iväg ännu, jag missar bussen nu, jag hinner inte! Men det är svårt, hur vi ska göra från dag till dag. Ena dagen kör vi extra hårt med detta att vi inte ska skjutsa dem, andra dagen, tja..."*¹¹⁷

Respondent 2 klargör att det är viktigt att ge ungdomen stöd efter behov. Undantag i arbetet mot ungdomens självständighet stjälper hans utveckling:

Till exempel ungdomar som är så här allmänt jobbiga. Då är det lätt att låta saker passera, istället för att sätta sig ner med ungdomen och ta ett samtal: varför gör du så här? Mitt jobb är att ge alla ungdomar samma bemötande, samma stöd som de behöver... Man gör inte ungdomarna en tjänst, att göra den typen av

114 Respondent 1

115 Respondent 2

116 Respondent 2

117 Respondent 3

undantag, exempelvis när de bryter boendets regler på ett eller annat sätt.¹¹⁸

Trots att olikhet bland personal och ungdomar omfattas kräver yrkets omständigheter viss enighet. Dels måste personalen följa samma procedurer, dels måste särbehandling av ungdomar undvikas. Detta är en balansgång mellan standardiserade procedurer och hänsyn till omständigheter. Att samma problemställning förekommer i andra människoyrken är lätt att föreställa sig. Respondent 4 lyfter fram snöbollseffekten som skapas då personal är professionell i sitt bemötande:

Vi strävar hela tiden efter att ha ett förhållningssätt att personalen gör så lika som möjligt. Sen vad vi har för personliga värderingar och liknande, tänker jag att man får hålla lite åt sidan. För här är det viktigt att vi har en gemensam linje gentemot ungdomarna, för att vi särbehandlar inte på grund av olika saker; vi försöker ha samma förhållningssätt till samtliga. Har vi ett gemensamt förhållningssätt så blir vi tryggare i vårt arbete, och då smittar det av sig till ungdomarna, att det blir en tryggare stämning.¹¹⁹

Strävan efter jämlikt bemötande av ungdomar finns i behandlingsassistenternas arbetsbeskrivning i form av inplanerade samtal och uppföljningar: *"Att varje barn får minst 15 minuter. Att varje barn får uppmärksamhet. Vi pratar utifrån BBIC, skola, hälsa och liknande. Men oftast handlar det om skolan, kompisar och så."¹²⁰*

Detta finns också inbyggt i personalens yrkesetiska medvetenheten: *"I den här målgruppen: att hela tiden se individen. Från att hälsa på en person. Vi säger att jag kommer in på avdelningen där det är fem ungdomar som kommer hem från skolan. Då hälsar jag på dom allihopa."¹²¹*

Liksom i föregående tema "individens bästa" är målet här ungdomens väl. Skillnaden är förståelsen om hur det uppnås, nämligen genom principfasthet och konsekvent agerande. Båda teman är kompletterande och innehåller inte någon motsägelse. Jämfört med temat "unikhet" som också ser till individens bästa finns där en skillnad i uppfattningen om hur individens väl uppnås. Här är angreppssättet mer kollektivt och statiskt än i temat "unikhet". Båda teman baseras på förståelsen av ungdomens väl, vad som främjar utveckling och skapar trygghet, vilket uppmärksammas genom social sensibilitet och inlyssnande.

118 Respondent 2

119 Respondent 4

120 Respondent 1

121 Respondent 4

Behandlingsassistenterna verkar ha uppfattningen att det behövs både individuell hänsyn *och* kollektiv rättvisa i det praktiska arbetet. Det finns nödvändigtvis ingen motsättning angreppssätten emellan, trots den praktiska skillnaden. Tvärtom verkar de uppfylla olika behov och skapa balans i samvaron på boendena. Det verkar dock som den uttalade etiken, vad som sägs, i viss mån skiljer sig från den levda etiken, vad som görs, eftersom respondenterna upplever problemet från första början. En reflektion över detta görs i nästa kapitel.

Temat kategoriseras utifrån den omsorgsetiska aspekt som finns i det konkreta handlandet, relationerna och inkännandet. Temat visar i mindre uträkning tydliga dygder då handlandet bygger på centrala och allmänna principer. Det är rimligt att dessa principer vilar på dygder som utvecklats i arbetet. Exempelvis kan principfastheten vara en gestaltning av integritets-dygden, där yrkesetik förpliktigar behandlingsassistenten att bete sig enligt sin yrkesroll. Materialet är tyvärr inte omfattande nog för att stödja den tanken.

4. Diskussion

Studiens syfte är att få inblick i behandlingsassistenters uppfattningar om etiska frågeställningar knutna till deras arbete på HVB boenden för ensamkommande barn. Syftet är också att kategorisera behandlingsassistenternas uppfattningar inom ramen för valda normativa etiska teorier.

Det första delsyftet besvaras med hjälp av den första av studiens två frågeställningar: *Hur beskriver och motiverar fyra behandlingsassistenter på två HVB anvisningsboenden i Malmö sitt agerande vid etiskt bjudande situationer i mötet med ungdomarna?*

Det andra delsyftet besvaras med hjälp av studiens andra frågeställning: *Hur kan nämnda behandlingsassistenters beskrivningar kategoriseras utifrån valda normativa etiska teorier?*

Inblicken som studien erbjuder visar att behandlingsassistenterna talar utifrån fem olika problemområden eller teman, nämligen relationer, dialog, jämlikhet, individens bästa och unikheter.

Det ansågs nödvändigt att etablera relationer med ungdomarna för att kunna arbeta med dem på ett professionellt och effektivt sätt. Förutsättningarna för att kunna upprätta relationer är respektfullt bemötande samt delaktighet och engagemang i ungdomarnas vardagliga aktiviteter. Här återfinns

också temat individens bästa, eftersom arbetet med ungdomarna innebär en strävan mot deras självständighet. Finns ingen relation blir det således omöjligt att arbeta för individens bästa. För att bedöma vad som är bäst för varje individ krävs medvetenhet om varje individs unikheter, vilket bäst skapas genom ömsesidig dialog. Temat jämlikhet fungerar som en motvikt till arbetets individuella prägel genom att motverka särbehandling och känsla av orättvisa bland ungdomarna.

Behandlingsassistenternas tematiserade uppfattningar kategoriseras med hjälp av tre valda normativa etiska teorier, samtliga handlingsbaserade och med dygdetisk utgångspunkt. De tre teorierna hämtades från tidigare studier där de applicerats på material liknande detta, men hämtat från andra yrkesgrupper. Det visade sig att teorierna även erbjöd en välmotiverad och välgrundad läsning av uppfattningarna hos den här studiens yrkesgrupp. Välgrundad tack vare liknande resultat i tidigare studier, och välmotiverad tack vare studiens tydliga och enhetliga resultat, utan lösa trådar eller obesvarade frågeställningar.

Vilka slutsatser kan dras från studiens resultat? Först och främst visar studien personalens egna reflektioner över sina handlingar, sin arbetsplats och vad som händer där. Det är deras subjektiva uppfattningar, inte en objektiv beskrivning av verkligheten. Vi får insikt i personalens erfarenheter och upplevelser, inte hur det faktiskt ser ut på arbetsplatsen. Således vet vi inget om hur relationen ser ut mellan ungdomar och personal, eller hur ungdomarna upplever det behandlingsassistenterna berättar om.

Materialet är homogent i avseende att de fyra deltagarna talar utifrån fem gemensamma teman, med endast små variationer i begreppsapparat och innehåll. Samtliga fem teman kunde läsas och kategoriseras utifrån de tre valda normativa etiska teorierna. De tre teorierna bygger på relationsskapande, handling utifrån erfarenhet, och problemlösande dialog, vilket lämpar sig väl för analys av materialets fem teman. De tre teorierna är nära besläktade genom att vara handlingsbetonade och egenskapsbaserade. Anledningen till att de används som separata teorier är deras specifika fokus. Att kategorisera utifrån tre separata teorier ger en mer detaljerad förståelse av materialet än att klumpa ihop teorierna till en översiktlig dygdetisk läsning.

Enigheten i intervju svaren är intressant ur ett arbetsplatsperspektiv då samtliga deltagare betonade vikten av enighet i arbetsstyrkan och på arbetsplatsen. Att analysen uppvisar denna enighet bland

respondenterna måste från yrkesgruppens perspektiv vara ett lyckat resultat. Genom att låta personal berätta om svårigheter i arbetet framkommer också viktig information ur ett verksamhetsperspektiv. Skulle det förslagsvis vara obligatoriskt med en presentation av varje ungdom eller rollspel utifrån olika scenarier när ny personal börjar? Skulle det skapa större trygghet bland ungdomarna och underlätta ett konsekvent, men samtidigt individuellt bemötande? Detta är bara ett exempel på hur studier som denna kan vara underlag till utveckling inom organisationer. Även arbetsgivare eller fackliga representanter kan vara intresserade av att få inblick i anställdas upplevelser av arbetsvillkor och liknande. För utomstående bjuder studien in till ökad förståelse av yrkesgruppen och skapar förhoppningsvis också viss ödmjukhet mot ungdomarna med hjälp av personalens berättelser om respekt och ansvarstagande.

I forskningssammanhang är resultatet relevant för liknande studier, exempelvis Silfverbergs (1996) studie av vårdbiträden som tagits upp tidigare. Att de normativa etiska teorier som användes 1996 är aktuella för en snarlik yrkesgrupp flera år senare ökar trovärdigheten hos båda studier. Plattformen blir också bredare och stabilare inför liknande studiers avstamp in i nya undersökningsområden.

Kan materialet närmas och kategoriseras utifrån andra normativa etiska teorier? Att denna teoretiska läsning gjordes är inte ett direkt resultat av akademisk kunskap och objektivitet, utan också personlig erfarenhet och preferens; kort sagt mig själv som både forskare och individ. Att applicera konsekvens-etiska eller rättvis-etiska teorier på materialet är troligtvis fullt genomförbart och hade säkert producerat intressanta resultat. En sådan läsning är inte nödvändigtvis mer rättvis eller felaktig än den som gjorts här. Däremot finns mer eller mindre lämpliga metod- och teorival, beroende på materialets karaktär och studiens omständigheter. Undersökaren måste således kunna motivera och argumentera för de val som görs. Tyngden i argumentationen tillsammans med resultatets rimlighet sett utifrån tidigare studier och forskningsområdet hjälper till att bedöma kvaliteten i studiens hantverk. Det är exempelvis rimligt att en dialogbaserad etisk teori erbjuder en mer välgrundad tolkning av dialogorienterat förfarande på arbetsplatser än motsvarande regel-etisk teori. Kanske kan forskaren argumentera för en regel-etisk läsning, men svårligen utan övertygande stöd i materialet och i tidigare exempelstudier.

En kvalitativ studie av detta omfång kan omöjligen erbjuda täckande undersökningar. De erbjuder en partikulär och unik förståelse utifrån ett noga utvalt perspektiv och av en unik kontext, och måste

därför bjuda in till vidare undersökning och granskning. Först då kan underbyggda och generaliserbara resultat presenteras.¹²² Den här studien erbjuder *ett* perspektiv, *en* förståelse, av många möjliga. Min förhoppning är att studien lyckats övertyga läsaren om riktigheten i den dygdetiska läsning som gjorts. Att stödet i tidigare forskning, närheten mellan teori och material, och transparensen i metodförfarandet har erbjudit underbyggd argumentation för studiens sak.

I intervju ventilerar deltagare sina ideal och övertygelser, vilka inte alltid styr i verkligheten. Ingen människa kan i alla lägen leva upp till idealbilden av sig själv. I verkligheten påverkas vi av fler faktorer än våra egna ideal, exempelvis rädsla eller osäkerhet. Detta beskrivs av organisationsforskarna Granberg och Ohlsson (2014) som "espoused theories of action" och "theories-of-use". Det förstnämnda begreppet betecknar teorierna som personen påstår är vägledande för sina handlingar. Theories-of-use är det som faktiskt avgör personens agerande, exempelvis underliggande värderingar och normer.¹²³ Begreppen som är hämtade från en organisationskontext, är enligt mig applicerbara på alla situationer där någon berättar om sig själv. Extra användbara blir dock begreppen på en intervjusituation med känsligt innehåll, som i den här studien. Kanske vill respondenten skönmåla sig själv, eller inte är medveten om hur hen faktiskt agerar och varför. Kanske uppfattar hen sig själv som respektfull, medan andra upplever hen som respektlös. Kort sagt är det som sägs inte alltid det som görs. Detta uttalande är givetvis inte specifikt riktat till behandlingsassistenterna som deltagit i studien, utan en kritisk reflektion över intervjumaterial generellt.

I vilken utsträckning uppfyller materialet kriterierna för den yrkesetik som nämns i kapitel 1 och 1.2? Jämförs yrkesetikens tre funktioner med materialet så uppfylls dem i flera fall. De tre funktionerna är:

1. Utgöra ett stöd för yrkesverksamma medlemmar.
2. Skydd för klienter mot skadlig eller olämplig behandling.
3. Utgöra förtroendegrund för yrkets upprätthållande.

Temat "individens bästa" fungerar enligt "funktion 2".

122 Ahrne & Svensson 2015, 19, 26-27

123 Granberg & Ohlsson 2014, 44

Temat "dialog" och temat "jämlighet" svarar mot funktion "1" och "3".

Temat "relation" och temat "unikhet" är svårare att para ihop med funktionerna eftersom de är individuellt beskaffade.

Enhetlighet i intervjustvaren talar för att det finns allmänna och delade uppfattningar inom yrkesgruppen. Hade respondenterna varit fler eller valts från fler boenden hade svaren kanske varit mer splittrade. Alternativt hade ett utökad material bekräftat enhetligheten ytterligare, vilket i så fall skulle överensstämma med mina egna yrkesrelaterade erfarenheter som behandlingsassistent. Att det finns en professionalitet hos respondenterna blir tydligt tack vare deras överensstämmande svar. Detta talar för en delad uppfattning i vad som utgör yrkets svårigheter och förutsättningar. Också graden av konsekvens de olika teman emellan, att de bygger på varandra och kompletterar varandra så tydligt, talar för samma sak.

Samtalet om yrkesetik är inte direkt avgörande för studiens frågeställningar och syfte. Däremot placerar sig studien, liksom lejonparten av litteraturen som använts, inom den yrkesetiska diskussionen. Det finns en poäng med att tydligt förhålla sig till tidigare studier av samma typ, speciellt när dem är få och långt emellan. Meningen är att tydligt placera min egen undersökning inom diskussionen samt lämna ett visst bidrag och på så sätt visa min uppskattning mot tidigare ansträngningar. Meningen är också att visa uppskattning mot forskningsområdet i stort, samt att uppvärdera människoyrket hos forskare och allmänhet.

5. Sammanfattning

Denna kvalitativa intervjustudie omfattar fyra behandlingsassistenter på två olika HVB anvisningsboenden för ensamkommande flyktingbarn i Malmö. Syftet är att få inblick i deras uppfattningar om etiska frågeställningar i arbetet, samt placera uppfattningarna inom ramen för normativa etiska teorier. Uppfattningar som framkom under intervju utgör studiens kvalitativa material. Materialet har parats ihop med tre utvalda normativa etiska teorier.

Eftersom studien fokuserar på en specifik yrkesgrupp placeras den medvetet inom en yrkesetisk kontext.

Behandlingsassistenternas uppfattningar delas in i fem teman:

- *Relation.*
- *Dialog.*
- *Jämlikhet.*
- *Individens bästa.*
- *Unikhet.*

Innehållet i varje tema läses sedan utifrån de tre utvalda normativa etiska teorierna:

- *Dygdetik.*
- *Omsorgsetik.*
- *Dialogetik.*

Erbjuds en välgrundad och välmotiverad läsning kan uppfattningarna kategoriseras utifrån en eller flera av de normativa etiska teorierna.

Syftet uppfylls dels genom presentation av materialet, där läsaren får inblick i de etiska frågeställningar som deltagarna tar upp, dels genom kategorisering av dessa frågeställningar.

Resultatet av kategoriseringen är följande:

- Temat "relation" kategoriseras som dygdetik och omsorgsetik.
- Temat "dialog" kategoriseras som dialogetik.
- Temat "jämlikhet" kategoriseras som omsorgsetik.
- Temat "individens bästa" kategoriseras som dygdetik, omsorgsetik och dialogetik.
- Temat "unikhet" kategoriseras som dygdetik och omsorgsetik.

Referenser

Böcker

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) 2015. *Handbok i Kvalitativa Metoder*. Uppl. 2:1. Stockholm: Liber AB.

Bergem, Tryggve. 2000. *Läraren i etikens motljus*. Lund: Studentlitteratur.

Brinkmann, Svend & Kvale Steinar. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Uppl. 2:9. Lund: Studentlitteratur.

Granberg, Otto. Ohlsson, Jon. 2014. *Från Lärandets Loopar till Lärande Organisationer*. Uppl. 4:2. Lund: Studentlitteratur.

Guthrie, Gerard. 2010. *Basic Research Methods: An entry to social science research*. London: Sage Publications Ltd.

Gynnerstedt, Kerstin. 1997. *Etik i Hemtjänst: En studie av förvaltnings- och professionsetik*. Lund: Studentlitteratur.

Henriksen, Jan-Olav. Vetlesen, Arne Johan. 2001. *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur.

Silfverberg, Gunilla. 1996. *Att vara god eller att göra rätt: En studie i yrkesetik och praktik*. Nora: Bokförlaget Nya doxa.

Silfverberg, Gunilla. 1999. *Praktisk Klokhet: Om dialogens och dygdens betydelse för yrkesskicklighet och socialpolitik*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag symposion.

Tännsjö, Torbjörn. 2012. *Grundbok i normativ etik*. Uppl. 2. Stockholm: Thales.

Vikström, Björn. 2005. *Den skapande läsaren: Hermeneutik och Tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar

Noddings, Nel. 2015. *Care ethics and "caring" organisations*. I *Care Ethics and Political Theory*. Av Daniel Engster & Maurice Hamington. Oxford scholarship online, augusti 2015.

Held, Virginia. 2005. *The ethics of care as moral theory*. I *The Ethics of Care: Personal, Political, and Global*. Av Virginia Held. Oxford scholarship online, augusti 2006.

Internetkällor

"IVO". <http://www.ivo.se/tillstand-och-register/sol-tillstand/hem-for-var-d-eller-boende-hvb/> .

Hämtat den 2016-04-01.

"IVO". <http://www.ivo.se/ensamkommande-barn/>. Hämtat den 2016-04-01.

"Malmö stad". <http://malmo.se/Social---familjefragor/Familj-barn-och-ungdom/Ensamkommande-barn.html>. Hämtat den 2016-04-01.

"Arbetsförmedlingen". <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetsso-kande/Yrke-och-framtid/Yrken-A-O/12.78280711d502730c1800072.html;jsessionid=0439B5F007B4C78F3937296A0DB46AFD?url=1119789672%2FYrken%2FYrkesBeskrivning.aspx%3FiYrkeId%3D30&sv.url=12.78280711d502730c1800072>. Hämtat den 2016-04-01.

"Socialstyrelsen". <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic>. Hämtat den 2016-04-26.

"Migrationsverket". <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html>. Hämtad den 2016-05-15.

Intervjuer

"Respondent 1". 2016. Intervjuad av författaren. Malmö, 2016-03-18.

"Respondent 2". 2016. Intervjuad av författaren. Malmö, 2016-03-21.

"Respondent 3". 2016. Intervjuad av författaren. Malmö, 2016-03-21.

"Respondent 4". 2016. Intervjuad av författaren. Malmö, 2016-03-21.

Bilaga 1: Intervjuguide

Presentation av projektet

Vem är jag? Varför jag är intresserad av etik och HVB-hem?

Presentation av uppsatsen. Hur kommer den användas? Vilka kommer läsa/höra intervjuerna?

Förklaring av konfidentialitet och anonymitet. Frivilligt att svara. Okay att avbryta. Frågor?

.....

Frågor om respondent och yrket (uppvärmning)

1. Vad heter du? Ålder? Anställningsperiod? Anställningsform? Utbildning?
2. Vart kommer de boende ifrån och hur många bor här? Ålder? Kön?

Frågor om arbetsplatsen

3. Har boendet någon särskild policy eller modell som följs i bemötandet med ungdomarna? Vilken? Hur ser den ut?
4. Finns några gemensamma (uttalade eller tysta) värderingar eller förhållningssätt på din arbetsplats gentemot ungdomarna? Hur ser dem ut? Vad tycker du om dem?

Frågor om attityder och värderingar

5. Vad är viktigt enligt dig i mötet med ungdomarna? Har du något exempel?
6. Brukar ni diskutera etiska och moraliska svårigheter i arbetet (planerat eller inofficiellt)? Kan du ge exempel på vad ni brukar prata om? Vad brukar ni komma fram till?
7. Har du några vägledande principer eller uppfattningar när du arbetar med ungdomarna? Hur kommer det sig? I vilken utsträckning överensstämmer de med gruppens? Kan du ge något exempel?
8. Vad är etik och moral för dig? Hur viktiga är begreppen i ditt arbete? Har du något exempel?

Frågor om konfrontationer och dilemman

9. Finns det några svåra dilemman/konflikter på din arbetsplats som återkommer eller är välkända? Hur brukar ni/du lösa dem? Hur resonerar du/ni i dessa fallen? Skulle de kunna lösas på bättre sätt?
10. Har du upplevt några konflikter/dilemman i din yrkesroll? Hur agerade du? Hur löstes problemet? Hur resonerade du/ni? Hade situationen kunnat lösas på bättre sätt?
11. Finns det några uttalade mål du strävar efter i arbetet med ungdomarna? (Ex självständighet, nyfikenhet, trygghet, klara skolan, träffa kompisar?) Kan du ge något exempel?
12. Vad är det som motiverar dig att handla så som du tycker är "rätt" i de svåra situationer som uppstår? Har du något exempel?
13. Har du något övrigt du vill tillägga?

Bilaga 2: Presentationsbrev

Tid för intervju?

Hej!

Emil heter jag och skriver kandidatuppsats i Tros- och livsåskådningsvetenskap på Lunds universitet. Studien handlar om etiska normer bland behandlingsassistenter på HVB-hem för ensamkommande. Intresset för detta började då jag själv kom i kontakt med yrket för ett antal månader sedan. Det är också intressant ur ett samhällsperspektiv då HVB-hem för ensamkommande varit ett hett ämne under det gångna året. Därför är jag nyfiken på just din röst som behandlingsassistent - hur kan din arbetsdag se ut och hur tacklar du och dina kollegor eventuella dilemman som kan uppstå?

Varje intervju sker individuellt och uppskattas ta högst 45 minuter. Deltagande är givetvis frivilligt och du behöver bara svara på frågor du känner dig bekväm med. Både du som deltagare och din arbetsplats kommer anonymiseras. Intervjun kommer spelas in med diktafon och enbart finnas tillgängliga för mig under arbetets gång, för att sedan raderas. I början av Juni kommer intervjuerna mynna ut i ett färdigt arbete som du med glädje får ta del av!

Är det flera personer på din arbetsplats som är sugna att delta är det inga problem. Totalt söker jag 4 intervjupersoner. När du bestämt dig så hör av dig via mail eller telefon så kan vi komma överens om en tid som passar för dig. Intervjun kan ske på din arbetsplats eller en lokal i närheten, det väljer du själv!

Ditt deltagande uppskattas mycket!

Allt gott, och med vänliga hälsningar

Emil

Mail: XXXXXX@XXX.XXX

Telefon: XXX XXX XX XX

Bilaga 3: Intervjuteman med nyckelord

Respondent 1: Teman

(Tema: Relation): Nyckelbegrepp: Bygga relation, professionell relation, ej för nära, ej privat. skapa tillit. Barnen känna Trygghet. Visa och ge Respekt.

(Tema: Dialog): Nyckelbegrepp: Orka lyssna, bry sig på riktigt, ge barnen uppmärksamhet. Dialog om problem

(Tema: Jämlikhet): Nyckelbegrepp: Lika behandling. På samma villkor.

(Tema: Individens bästa): Nyckelbegrepp: Bästa för barnet långsiktigt. Barnen bli oberoende och självständiga. Stegvis utveckling, en process.

(Tema: Unikhet): Nyckelbegrepp: Känna av läget. Unika situationer och individer.

Respondent 2: Teman:

(Tema: Individens bästa): Nyckelbegrepp: Självständighet. Ta eget ansvar. Klara sig själva. Bästa för barnen i längden.

(Tema: Jämlikhet): Nyckelbegrepp: Viktigt med konsekvent bemötande, samtidigt som det oftast inte blir så.

(Tema: Relation): Nyckelbegrepp: Ömsesidig respekt. Förtroende. Relation (även för att få barnen att lyssna på personalen, dvs. vinstintresse). Barnen känna trygghet.

(Tema: Dialog): Nyckelbegrepp: Lyssna och se individen. Nyfikenhet. Uppmärksamhet.

(Tema: Unikhet): Nyckelbegrepp: Se individer som unika. Se hela bilden, kontexten. Bemöta varje barn efter deras unika behov.

Respondent 3: Teman:

(Tema: Relation): Nyckelbegrepp: Öppenhet. Inbjudan. Respekt. Relation - för välmående, samt underlätta arbetet (dvs. vinstintresse). Professionell relation, ej privat.

(Tema: Dialog): Nyckelbegrepp: Kommunikation. Lyssna. Uppmärksamhet

(Tema: Individens bästa): Nyckelbegrepp: Självständighet. Bra i längden för barnen.

(Tema: Unikhet): Nyckelbegrepp: Personal agerar på känsla. Unika situationer

(Tema: Jämlikhet): Nyckelbegrepp: Viktigt att vara konsekvent mot barnen, men ofta är det ej så.

Respondent 4: Teman:

(Tema: Jämlikhet): Nyckelbegrepp: Konsekvent beteende mot barnen.

(Tema: Relation): Nyckelbegrepp: Se individen. Respekt. Ödmjukhet. Relation (för egen del och för att underlätta arbetet, dvs. vinstintresse).

(Tema: Dialog): Nyckelbegrepp: Delaktighet. Dialog. Kommunikation. Lyssna. Uppmärksamhet

(Tema: Unikhet): Nyckelbegrepp: Prova lösningar och utvärdera. Varje situation är unik. Varje individ är unik. Kontext. Bakgrund.

(Tema: Individens bästa): Nyckelbegrepp: Långsiktighet. Självständighet. Bra för barnen i längden.